

Ім'я користувача:
Моца Андрій Андрійович

ID перевірки:
1007971859

Дата перевірки:
21.05.2021 22:11:56 EEST

Тип перевірки:
Doc vs Internet

Дата звіту:
21.05.2021 22:15:25 EEST

ID користувача:
100006701

Назва документа: Катишева Людмила Володимирівна

Кількість сторінок: 80 Кількість слів: 19287 Кількість символів: 150594 Розмір файлу: 2.14 MB ID файлу: 1008064549

34.9% Схожість

Найбільша схожість: 4.56% з Інтернет-джерелом (<http://ua.z-pdf.ru/7psihologiya/849522-1-4-dridze-tekstovaya-deyateln...>)

34.9% Джерела з Інтернету 576 Сторінка 82

Пошук збігів з Бібліотекою не проводився

3% Цитат

Цитати 22 Сторінка 83

Посилання 1 Сторінка 84

0.01% Вилучень

Деякі джерела вилучено автоматично (фільтри вилучення: кількість знайдених слів є меншою за 8 слів та 0%)

0.01% Вилучення з Інтернету 7 Сторінка 85

Немає вилучених бібліотечних джерел

Модифікації

Виявлено модифікації тексту. Детальна інформація доступна в онлайн-звіті.

Замінені символи 3

Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II
Кафедра філології

Реєстраційний № _____

Кваліфікаційна робота
СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ ВИКЛАДАННЯ СИНТАКСИСУ Й ПУНКТУАЦІЇ
КАТИШЕВА ЛЮДМИЛА ВОЛОДИМИРІВНА

Студентка II курсу

Освітня програма: спеціальності 035 «Філологія
(Українська мова і література)»
галузі знань 03 Гуманітарні науки

Ступінь вищої освіти: магістр

Тема затверджена Вченою радою ЗУІ

Протокол № 7 /27 жовтня 2020 року

Науковий керівник: Павлович Юдіта Павлівна
кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри філології

Завідувач кафедри: Берегсасі Аніко Ференцівна
габілітований доктор, професор

Робота захищена на оцінку _____, «____» _____ 2021 року

Протокол № _____/2021

Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II
Кафедра філології

Кваліфікаційна робота
СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ ВИКЛАДАННЯ СИНТАКСИСУ Й ПУНКТУАЦІЇ
Освітній рівень: магістр

Виконала: студентка II курсу
КАТИШЕВА ЛЮДМИЛА ВОЛОДИМИРІВНА
Освітня програма: 035 «Філологія (Українська мова і література)»

Науковий керівник: Павлович Юдіта Павлівна
кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри філології

Рецензент: Барань Єлизавета Балажівна
доктор філософії, доцент кафедри філології

Берегове
2021

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ СУЧАСНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ.....	8
1.1 Класифікація сучасних технологій в освіті.....	8
1.2 Наукові основи педагогічних технологій.....	10
1.3 Особистісно орієнтовані технології навчання	12
1.4 Технології проблемного навчання.....	13
1.5 Комп'ютерні технології в освітньому процесі.....	14
1.6 Інтерактивні технології навчання.....	16
1.7 Мультимедійні технології на уроках української мови.....	19
1.8 Метод проєктів та його застосування при організації навчального процесу	21
1.9 Ігрові технології навчання.	22
РОЗДІЛ 2 АПРОБАЦІЯ СУЧАСНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ПРИ НАВЧАННІ СИНТАКСИСУ ТА ПУНКТУАЦІЇ	27
2.1 Специфіка реалізації особистісно орієнтованої технології навчання у вивченні синтаксичних одиниць.....	28
2.2 Проблемне навчання української мови: сутність та лінгводидактичний потенціал.	34
2.3 Дослідження інтерактивних технологій навчання синтаксису й пунктуації.....	40
2.4 Використання комп'ютерних технологій при вивченні синтаксису й пунктуації.....	49
2.5 Мультимедійні технології при вивченні синтаксису.....	51
2.6 Використання методу проєктів під час навчання синтаксису й пунктуації	54
2.7 Практичне застосування ігрових технологій	58
ВИСНОВКИ.....	64
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	66
ДОДАТОК.....	73

ВСТУП

Сучасний період розвитку освіти характеризується суттєвими змінами в педагогічній теорії і практиці навчально-виховного процесу. Необхідно сформувати цілісну систему універсальних знань, умінь і навичок, а також розвивати вміння самостійної діяльності учнів. Якість освіти підвищується через удосконалення форм і методів навчання, впровадження освітніх технологій, які орієнтуються більше на формування комплексу особистісних якостей учнів, а не на передачу готових знань. Оновлення освіти спричинило появу і поширення великої кількості нових методів, технологій та підходів до організації навчально-виховного процесу. У сучасній педагогічній науці і практиці триває пошук таких технологій навчання, які б забезпечували всебічний розвиток учнів, сприяли його самовираженню. Наслідком таких пошуків стали нові педагогічні технології.

Сьогодні виникає необхідність проаналізувати фактори, які впливають на підвищення якості освіти та формування життєздатної та конкурентоспроможної особистості. Сучасна дитина повинна мати такі якості, як:

- адаптуватися до різних життєвих ситуацій;
- мислити самостійно та критично;
- уміти визначити проблему, знаходити шляхи раціонального її вирішення;
- творчо мислити;
- працювати грамотно;
- бути комунікабельною, уміти працювати в колективі;
- вміти працювати самостійно над розвитком особистих морально-етичних цінностей, інтелекту, культурного рівня.

Набути таких якостей учень може завдяки вчителю, який виступає в ролі радника і помічника. Він повинен не тільки контролювати знання та уміння школярів, а й аналізувати діяльність та розвиток їхніх здібностей.

Досягти цього можливо за допомогою сучасних освітніх технологій. Тому важливою й актуальною проблемою сучасної школи є правильний вибір технологій навчання. Тільки завдяки ефективно обраним педагогічним технологіям, методам та прийомам можна сформувати ключові компетентності учнів, необхідні для гідного життя в суспільстві.

Значущим у педагогічній діяльності є формування компетентної особистості на основі пізнавального інтересу. Для того, щоб школяр міг розкрити свої здібності, ефективніше засвоїти навчальний матеріал, а також продемонструвати знання, відчути впевненість у собі, потрібно використовувати інноваційні технології навчання, які спрямовані на всебічний розвиток учнів. Впровадженням сучасних технологій,

удосконаленням форм і методів навчання підвищується якість освіти. За допомогою педагогічних технологій здійснюється такий навчальний процес, який допоможе досягнути поставлені цілі. Саме тому сучасний учитель має володіти новими технологіями, бути готовим до інноваційної педагогічної діяльності.

Викладання української мови в школі вимагає від учителя творчий підхід до організації навчання, особливо це стосується вибору методичних прийомів і засобів. Це пояснюється тим, що нині спостерігаються значні зміни, які зумовлені появою нових стандартів, навчальних планів і програм. Необхідно зазначити, що це дозволяє використовувати сучасні технології при вивченні даного предмета, зокрема синтаксису та пунктуації.

Реалізація комунікативного аспекту спілкування, передача потрібної інформації, на думку В. Сидоренко, « залежить не тільки від активного словникового запасу мовця, але й від опанування синтаксичної будови мови як засобу спілкування, від оволодіння закономірностями сполучуваності слів і побудови речень, виражальними можливостями різних синтаксичних структур та вміння комунікативно доцільно користуватися ними в різних мовленнєвих ситуаціях» [55]. Саме тому важливе місце посідає в шкільному курсі вивчення синтаксису та пунктуації.

Оскільки одиницею зв'язного мовлення є речення, то цілком зрозумілою є вимога програми працювати над його засвоєнням систематично, цілеспрямовано, на кожному уроці навчання грамоти, граматики і читання незалежно від виучуваної теми. Важливість систематичної роботи над реченням пояснюється і тим, що на фоні речення (на синтаксичній основі) учні засвоюють лексичне значення слова, словотвір, фонетику, орфоєпію і орфографію, морфологічні форми слів та синтаксичну роль, пунктуацію [9, с. 13].

В. Сидоренко стверджує: « Синтаксична компетентність є однією з основних предметних компетентностей у системі мовних знань, умінь і навичок, необхідних школярам у різних ситуаціях комунікативного дискурсу, що передбачає їхню здатність користуватися усною й писемною літературною мовою, послуговуватися необхідним арсеналом синтаксичних мовних одиниць різних структурних рівнів (словосполучення, речення, текст, складне синтаксичне ціле), синтаксичних конструкцій певних видів і сполучних засобів (сполучникові, безсполучникові, складносурядні, складнопірядні, складні речення з різними видами зв'язку та ін.) з урахуванням функціонально-стильових різновидів мовлення відповідно до теми, мети, ситуації спілкування, провідних жанрів комунікації» [56]. Разом з цим школярі мають оволодівати вмінням правильно передати усне мовлення на письмі, використовуючи при цьому розділові знаки. Саме тому

паралельно з синтаксисом вивчається і пунктуація, яка одна з найважливіших складників правописної грамотності.

Запровадження інноваційних підходів вивчення в школі синтаксису, як і граматики взагалі, сприяє успішному засвоєнню певного об'єму лінгвістичних знань, а також підвищенню рівня розвитку мовлення школярів за допомогою інтерактивних технологій навчання.

Сучасні педагогічні технології – це завжди вибір тактик навчання, пріоритетів, стилю роботи, а також системи взаємодії вчителя й учнів.

Різні аспекти впровадження сучасних технологій навчання розкриті у працях таких науковців, як: Г. Селевко, Н. Голуб, І. Дьоміна, Н. Кравець, С. Яловенко, Л. Гусак, О. Месевря, Т. Дридзе, І. Кучеренко, О. Салата, В. Кукушкін, О. Прометун, В. Сидоренко, О. Волошина, О. Богданова, М. Кадемія, В. Кондратюк, А. Нісімчук, Л. Бевзенко, В. Беспалько, Г. Розлуцька, С. Крамаренко та ін. Характеристика сучасних педагогічних технологій висвітлюється у працях: С. Максименко, П. Гальперін, Г. Сизоненко, Г. Селевко, В. Гузеева, В. Кондратюк, А. Нісімчук, О. Колодницька та ін. Питання упровадження інтерактивних технологій навчання розглядаються в наукових публікаціях: О. Прометун, С. Крамаренко, М. Кадемія, Н. Голуб, А. Зенітко, В. Обєда. Проблематикою готовності учителів до використання інноваційних технологій розкривається у працях О. Біляковська, І. Гавриш, М. Анісімов та ін. Окремі питання з активізації пізнавальної діяльності учнів з'ясовані у працях І. Підласий, М. Махмутов, В. Оніщук, Ю. Кабанський.

Однак, незважаючи на велику кількість праць про різні освітні технології, недостатньо висвітлено проблему навчання української мови в сучасній освіті, а також відсутнє цілісне знання про дидактичні засади навчання синтаксису та пунктуації із використанням технологічних інновацій.

Актуальність дослідження зумовлена модернізацією шкільної мовної освіти, інтеграцією сучасних технологій навчання. Слід додати, що не в повній мірі досліджена проблема недостатнього рівня в учнів теоретичних знань із синтаксису та пунктуації, а також необхідних умінь і навичок роботи із синтаксичним матеріалом.

Швидко розвиваються новітні технології, які зумовлюють виникнення нових методів навчання. Разом з тим необхідно ствердити, що традиційну технологію, засновану на науковій логіці, потрібно переосмислити та доповнити новими інноваційними технологіями, які базуються на закономірностях пізнавальної діяльності. Це зумовлює пошук нових принципів та підходів до організації навчального процесу, а також методів, форм і засобів навчання, упровадження технологічних інновацій, які сприятимуть підвищенню якості викладання навчальних предметів, зокрема української мови.

Впровадження інноваційних технологій на уроках української мови дозволять сучасній дитині не тільки засвоїти теоретичний матеріал, вдосконалити свої вміння та навички, здобути знання на практиці, а й аналізувати, критично мислити, знаходити самостійно рішення проблем.

Проте слід зауважити, що для формування ключових компетентностей учнів важливу роль можна відвести використанню педагогами сучасних освітніх технологій та правильному їх виборі.

Мета дослідження полягає в обґрунтуванні сучасних технологій навчання у процесі вивчення синтаксису і пунктуації.

Відповідно до поставленої мети окреслюємо основні завдання дослідження:

- на основі всебічного аналізу з'ясувати сутність базових понять дослідження;
- розкрити наукові основи педагогічних технологій;
- виявити ефективність застосування сучасних технологій навчання синтаксису та пунктуації;
- проаналізувати та дібрати методи, форми і засоби навчання, використання яких підвищить результативність засвоєння навчального матеріалу.

Об'єкт дослідження: види новітніх технологій навчання української мови в школі.

Предмет дослідження: упровадження сучасних технологій навчання на уроках української мови при вивченні синтаксису та пунктуації.

Задля вирішення поставлених завдань використовували такі **методи** дослідження: критичний аналіз філософської, психологічної, лінгвістичної та методичної літератури; аналітичний метод для аналізу та систематизації різних видів новітніх технологій навчання, визначення їх специфіки; аналіз науково-методичної літератури; метод створення вправ.

Теоретичне значення дослідження полягає в тому, що виявлено та подано класифікацію педагогічних технологій, методів навчання; встановлено чинників використання різних технологій, зокрема комп'ютерних, запропоновано застосування методу проєктів і мультимедійних технологій на уроках української мови.

Наукова новизна роботи полягає у комплексному дослідженні сучасних технологій навчання, а також у визначенні доцільності та ефективності їх використання під час вивчення синтаксису й пунктуації.

Практичне значення дипломної полягає в тому, що матеріали й результати дослідження можуть знайти застосування при викладанні у школі теми синтаксису та пунктуації, а за умови належного доопрацювання також і у ВНЗ.

За **структурною будовою** магістерська робота складається зі вступу, двох основних розділів, підрозділів, висновків та списку використаної літератури.

РОЗДІЛ І

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ СУЧАСНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ

1.1 Класифікація сучасних технологій в освіті

Суттєвими характеристиками системи педагогічних технологій являються цільові орієнтації і результати. У якості основи, системного та утворювального каркасу доречно використовувати нове для педагогіки поняття – «технологія» і новий – «технологічний» підхід до аналізу і проектування педагогічних процесів. Для реалізації ефективного навчання української мови, в тому числі синтаксису і пунктуації, стають сучасні освітні технології навчання.

У «Глумачному словнику сучасної української мови» поняття «технологія» пояснюється як «сукупність знань, відомостей про послідовність окремих виробничих операцій у процесі виробництва чогось; навчальний предмет, що викладає ці знання, відомості...» [59, с. 106].

У наш час у педагогічний лексикон міцно ввійшло поняття педагогічної технології. Чимало науковців намагалися подати це поняття у формі визначення. У результаті з'явилася низка його трактувань, у яких обсяг і зміст істотно відрізняються.

На думку Монахова В. М., «педагогічна технологія - це продумана у всіх деталях модель спільної педагогічної діяльності з проектування, організації та проведення навчального процесу з безумовним забезпеченням комфортних умов для учнів і вчителя» [42, с. 6].

М. В. Кларін стверджує: «Педагогічна технологія, означає системну сукупність і порядок функціонування всіх особистісних, інструментальних і методологічних засобів, що використовуються для досягнення педагогічної мети» [29].

Наступний вчений, Т. Гришина [16], порівнює педагогічну технологію з моделлю спільної роботи вчителя й учнів із планування, організації та проведення реального процесу навчання за умови забезпечення комфортності для всіх суб'єктів освітньої діяльності.

Поняття «педагогічна технологія» може бути представлене трьома аспектами [64, с. 45]:

1) науковим: педагогічні технології – частина педагогічної науки, що вивчає й розробляє цілі, зміст і методи навчання та проектувальних педагогічних процесів;

2) процесуально-описовим: опис (алгоритм) процесу, сукупність цілей, змісту, методів і засобів для досягнення запланованих результатів навчання;

3) процесуально-діючим: здійснення технологічного (педагогічного) процесу, функціонування всіх особистісних, інструментальних і методологічних педагогічних засобів.

Отже, педагогічна технологія одночасно функціонує в різних осередках : у науковому просторі, де здійснюється пошук найбільш ефективних шляхів навчання, у системних підходах: методах, прийомах, які використовуються у навчальній діяльності, у самому процесі навчання.

Вибір педагогічної технології – це завжди вибір стратегії, пріоритетів, системи взаємодії, тактик навчання та стилю роботи педагога [30, с. 71].

Педагогічна технологія може складатися з окремих ланок, елементів, прийомів, які утворюють цілісну систему.

Найчастіше технології містять в собі процесуальні складові на відміну від методик, які більше орієнтовані на цільові компоненти.

Тому, з вищезазначеного випливає, що саме технологія максимально ефективна для навчального процесу.

Педагогічна технологія має таку структуру:

1. Концептуальна складова.
2. Змістова навчальна складова.
3. Процесуальна складова – технологічний процес.
4. Організаційна частина.
5. Форми та методи навчального процесу.
6. Сама діяльність викладача як керівника навчальним процесом.

Сучасні педагогічні технології вміщують в собі прогресивні ідеї та доробки сучасної педагогічної науки, з використанням їх на практиці, поєднуючи з традиційними формами та досвідом прогресивного суспільства, враховуючи гуманізацію та демократизацію.

Джерелами технології є:

- соціальні зміни в суспільстві та нове педагогічне мислення;
- надбання досвіду вітчизняного та зарубіжного;
- сучасні та минулі доробки психологічної, педагогічної, суспільної науки, народної педагогіки.

Отже, педагогічна технологія повинна відповідати методологічним засадам, враховувати наукову концепцію, яка включає філософську, психологічну, дидактичну і соціально-психологічну основу освітньої мети, а також потрібно опиратися на логічний процес, взаємодії всіх його частин.

1.2 Наукові основи педагогічних технологій

Школа через те, що відображає стан всього суспільства і суспільного пізнання, не може жити поза політикою, поза ідеологією, не тлумачити ніякої філософії.

Отож, кожна загальнопедагогічна навчальна технологія заснована на якомусь філософському фундаменті. Філософські положення виходять на перший план, як регулятори, які входять до складу методологічного забезпечення педагогічної технології.

Досить яскраво філософські позиції простежуються в змісті навчання, в змісті навчальних підручників. Розглянемо лише декілька філософських основ, які найбільш ясно виступають в концепціях педагогічних технологій, як-от: гуманізм і антигуманізм, антропософія і теософія, прагматизм і екзистенціалізм.

Гуманізм являє собою світогляд, який кожну людину визнає найвищою цінністю, захищає її особистість, індивідуальність. Також під гуманізмом розуміють прагнення до людяності.

Антропософія спрямована на дослідження не матеріальних, а духовних цінностей, дає відповіді на питання про сенс і цілі життя.

Філософська концепція екзистенціалізму виходить із тези «людина є те, що вона сама з себе робить».

Прагматизм визначає людину як «діючу» істоту у поєднанні з вірою. А процес пізнання – це подолання сумніву через віру, що є поштовхом до діяльності.

Зрештою, кожна технологія виходить з уявлень про джерела, першопричини, які визначають психічний розвиток людини.

Слід також додати, що процес засвоєння знання людиною і відповідно структури її пізнавальних дій має своє розуміння в психологічній науці, де існує ряд концепцій. Однією з них є асоціативно-рефлекторна концепція навчання, в основі якої є твердження, що людський мозок може відтворювати асоціації між подібним і різним, між фактами та подіями, а засвоєння знань, формування навичок і вмінь відбувається у процесі утворення простих та складних асоціацій. За Ю.А. Самаріним, всі асоціації поділяються на [52]:

- "Локальні" або "однолінійні", що представляють зв'язок між окремими фактами (сприйняттями) безвідносно до системи даних явищ;
- "Частковосистемні", що призводять від сприйняття до уявлень та утворення понять;
- "Внутрішньосистемні", що забезпечують систематизацію асоціативних рядів у єдину систему в межах теми навчального предмета;
- "Міжсистемні" або "міжпредметні" асоціації.

Об'єднання асоціацій в системи (формування інтелекту) відбувається в результаті аналітико-синтетичної діяльності, яку здійснює і пізнає суб'єкт. Саме ця діяльність визначає

відносини значущості, суміжності, подібності явищ або об'єктів і включає їх у відповідні ряди.

Під час навчання асоціативний ланцюг знань поповнюється. Відбувається послідовне та логічне набуття нового досвіду, засвоєння знань та формування умінь і навичок (Див. рис. 1.1).

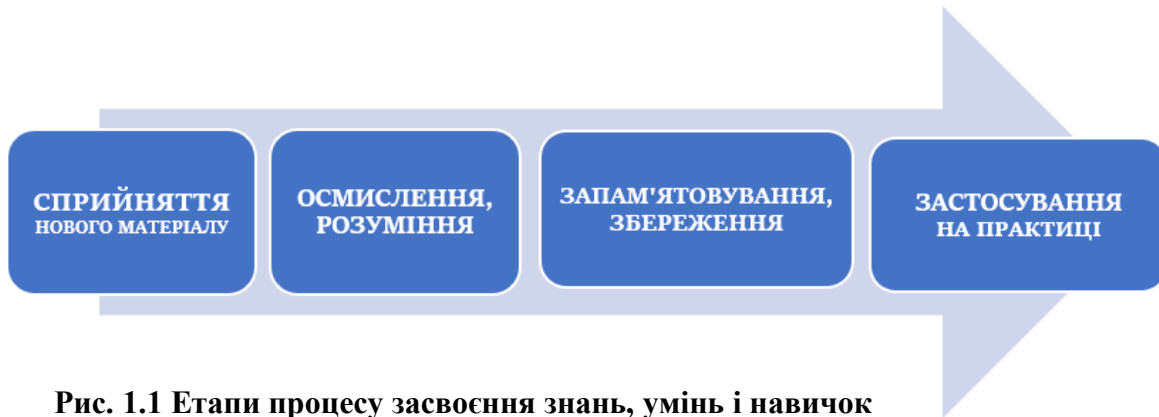

Рис. 1.1 Етапи процесу засвоєння знань, умінь і навичок

Варто зазначити, що введення нового поняття в процес навчання проходить чотири стадії :

- 1) Знайомство з лінгвістичною ситуацією, яку пропонує вчитель, орієнтування на неї.
- 2) Оволодіння зразком такого перетворення матеріалу, який впливає на найбільш суттєві відношення і послугують основою рішення задачі даного виду.
- 3) Фіксація виявлених відношень в якійсь формі (предметній або знаковій) моделі.
- 4) Виявлення тих властивостей виділеного відношення, завдяки якому можна вивести умови і способи рішення завдання.

П.Я. Гальперін визначив теорію формування поетапних розумових дій. В одній зі своїх робіт, написаній у співавторстві з Н. Ф. Тализіною, П. Я. Гальперін визначає сутність свого підходу, відповідно до якого «...розумові дії ми вважаємо психічним відображенням вищих розумових дій». Це положення має безпосереднє практичне значення: воно вимагає, щоб формування нової розумової дії починалося з її зовнішньої, матеріальної форми [36, с. 7].

Цікавою є біхевіористська концепція Е.Л. Торндайка, І.П. Павлова, Б.В. Скіннера, в якій під впливом кібернетики, була розроблена система програмового навчання, запропоновані тести з відповідями та обов'язковий зворотній зв'язок.

Слід згадати також сугестопедичну концепцію навчання, яка реалізується на основі емоційного навіювання у свідомому стані, що призводить до супер запам'ятовування. Основи сугестопедії закладені в працях В. Н. Мясищева, К.Г. Лозанова та інших.

Кожна дитина має свої індивідуальні властивості нервової системи, які визначають успішність і неуспішність даної системи навчання.

1.3 Особистісно орієнтовані технології навчання

Створення умов саморозвитку та самовираження учнів є одним із завдань сучасного навчального процесу. Це зумовило виникнення нових технологій, серед яких особистісно орієнтовне навчання, що збагатило педагогічну теорію і практику.

У технології особистісно орієнтованого розвивального навчання особливе значення приділяється такому фактору розвитку, як суб'єктний досвід життєдіяльності дитини.

Акцент цілей особистісно орієнтованого навчання:

- розвивати індивідуальні пізнавальні здібності кожного учня;
- щонайбільше виявити та використати індивідуальний досвід учня;
- допомогти пізнати себе, самовизначитися, а не формувати заздалегідь задані властивості.

Гіпотези особистісно орієнтованого навчання:

- учень не стає суб'єктом навчання, а ним є з самого початку, як носій суб'єктивного досвіду;
- учень є самостійною, індивідуальною особистістю, а тому є дієвим джерелом розвитку;
- вектор розвитку будується від учня до визначення індивідуальних педагогічних впливів, які супроводжують його розвиток;
- учень цінний, коли він відтворює не стільки суспільний, а скільки індивідуальний досвід і розвиток на його основі.

До цього слід додати, що технологія особистісно орієнтованого навчання являє собою поєднання навчання, яке розуміється як нормативно-розумова діяльність суспільства, і навчання, як індивідуальної і важливої діяльності окремо взятого учня. Її зміст, методи, прийоми направлені головним чином на те, щоб розкрити і використати суб'єктивний досвід кожного учня, допомогти становленню особистих значущих методів пізнання шляхом організації цілісної навчальної пізнавальної діяльності.

Особливі вимоги до розробки дидактичного забезпечення особистісно орієнтованого розвивального процесу: навчальний матеріал з врахуванням досвіду минулого та знань, які були отримані учнем; виклад матеріалу учителем головним чином має бути спрямований особистого досвіду кожного учня; узгоджувати досвід учня з новими науковими тенденціями для складання завдань; стимулювання та мотивування до самостійної роботи; забезпечення можливості вибору для учня різних видів завдань.

Особистісно орієнтована технологія навчання на уроках української мови має на меті розвиток особистості учня, створення умов самореалізації, мотивація пошуку індивідуального способу роботи з граматичним матеріалом. Учителю необхідно диференціювати завдання, зважаючи на рівень розвитку школяра з метою кращого засвоєння знань. Вивчений матеріал подається учителем-словесником варіативно,

систематизовано, інтегровано, нестандартними формами та прийомами, враховуючи вікові та індивідуальні особливості учнів.

Дидактичні аспекти застосування особистісно зорієнтованої технології на уроках української мови:

- підготовка навчального матеріалу, який виявить уже наявні знання учня;
- виклад нового матеріалу базується на особистісному досвіді школяра;
- спонукання учнів до самоосвіти, саморозвитку;
- підготовка учителем різних завдань з предмету, що забезпечує вільний вибір для учня;
- контроль та оцінювання учителем не тільки навчальних досягнень учнів, але й сам процес роботи над завданнями.

На нашу думку, найкращими методами та прийомами інтерактивного особистісно орієнтованого навчання можуть бути: «Ромашка запитань», «Мікрофон», «Групування», «Дискусійна мережа», «Лови помилку», «Істинне-хибне», а також створення асоціативного куща.

1.4 Технології проблемного навчання

Проблемне навчання засноване на положеннях американського філософа, психолога і педагога Дж. Дьюї (1859-1952), який заснував в Чикаго дослідницьку школу, в якій навчальний план був замінений ігровою і трудовою діяльністю. Заняття читанням, рахунком, письмом проводилося тільки у зв'язку з потребами – інстинктами, які виникають у дітей миттєво, по мірі фізичного розвитку. Дьюї виділяв чотири інстинкти для навчання: соціальний, конструювання, художнього виявлення, дослідницький.

Безперечно, сьогодні проблемне навчання – це заняття, де під керівництвом учителя вирішується проблемна ситуація, що вимагає від учнів активну діяльність. Як наслідок, школярі оволодіють професійними знаннями, навичками, вміннями та розвивають логічне мислення.

Класифікація параметрів технології проблемного навчання:

- 1) за рівнем застосування: загальнопедагогічна,
- 2) за філософською основою: прагматична і пристосовницька,
- 3) за основним фактором розвитку: біогенна, соціогенна, психогенна,
- 4) за концепцією засвоєння: асоціативно-рефлекторна, біхевіористська,
- 5) за характером змісту: навчальна, загальноосвітня, гуманістична,
- 6) за типом управління: система малих груп,
- 7) за організаційними формами: групова, академічна,
- 8) за перевагою методу: проблемна.

Цільові орієнтації проблемного навчання:

- засвоєння методів самостійної діяльності,
- розвиток пізнавальних і творчих здібностей.

Визначимо умови, які роблять успішним проблемне навчання:

- проблематизація навчального матеріалу,
- активність учня,
- зв'язок навчання з життям дитини, грою, працею.

Проблемна ситуація – це ситуація, де учень має виконати, знайти шляхи рішення складних завдань.

Основним елементом проблемної ситуації є щось нез'ясоване, невідоме, яке потрібно з'ясувати, відкрити, пізнати, зрозуміти.

Можна виділити 4 етапи розв'язання проблемних задач:

1. використання вже відомих учням способів розв'язки;
2. розширення способу розв'язки, знаходження нових шляхів;
3. реалізація нових принципів;
4. перевірка правильності розв'язку, який отримав учень.

Учитель, створивши проблемну

ситуацію, керує учнями на її розв'язання та знаходить диференційований, індивідуальний підхід. У цьому випадку учень стає суб'єктом свого навчального процесу та в кінцевому результаті отримує нові знання та навички (Див. рис. 1.2).

Рис. 1.2 Технологічна схема проблемного навчання

1.5 Інтерактивні технології навчання

Багато учителів у всьому світі переконуються, що прийшов час змінювати форми роботи від традиційної передачі навчальної інформації до навчання застосування своїх знань на практиці, зокрема в житті. Також потрібно враховувати демократизацію

суспільства, що визначає диференційований та індивідуальний підхід, партнерські та рівноправні стосунки.

Варто зазначити, що за різними формами взаємодії вчителя й учня розрізняють пасивний та активний метод навчання. При *пасивній* формі навчання учень є об'єктом навчання. Він засвоює і відтворює той навчальний матеріал, який йому виклав вчитель. До цих методів навчання відносяться: читання, пояснення, опитування учнів, демонстрація. Учні при цьому лише слухають і дивляться, не взаємодіють один з одним.

При *активному* навчанні використовуються вчителем методи, які спрямовані на стимуляцію пізнавальної діяльності та самостійності учнів. При цій формі навчання школяр є суб'єктом навчання, може вступати в діалог та виконувати творчі завдання. До методів активного навчання відносять: проблемні, творчі завдання, самостійну роботу, запитання учнів (Див. табл. 1.1).

Ідея інтерактивного навчання спрямована на активну взаємодію всіх учасників навчального процесу. Під час інтерактивного навчання відбувається співпраця в групових, колективних формах роботи і учасники стають рівноправними суб'єктами, а учитель має тільки керувати процесом навчання.

Ознаками інтерактивного навчання є: діалектична (філософська), інформаційна і оперативна (орієнтація на особисті структури), загальноосвітня (за характером змісту), асоціативно-рефлекторна (за механізмом засвоєння).

Таблиця 1.1

Критерії інтерактивного навчання у порівнянні з пасивним

<u>Структура навчання</u>	<u>Інтерактивне навчання</u>	<u>Пасивне навчання</u>
Подача інформації	Можна подати багато матеріалу за короткий час	Обсяг інформації потребує використання більшого часу
Етапи пізнання	Учнями задіяні всі етапи пізнання: аналіз, синтез, розуміння	Зорієнтоване на слухання учнями матеріалу
Рівень засвоєння знань	Високий	Низький
Час етапів навчання	Час не вкладається в рамки, гнучкий, результати навчання важко передбачити	Хід роботи, час конкретно визначені, результати передбачені
Взаємодія педагогів та учнів	Педагог і учні на емоційному, психологічному та інтелектуальному рівнях взаємодіють між собою	педагог виступає виключно джерелом навчання, а учень – об'єктом, на якого спрямовані ці знання
Мотивація в учнів до навчання	Внутрішня	Зовнішня

Не можна не погодитися з тим, що інтерактивне навчання впливає не лише на свідомість учня, а й на його почуття, волю (дії, практику). Як свідчать дослідження, проведені Національним тренінговим центром (США, штат Меріленд) у 80-і рр. ХХ ст., такий вид навчання дає можливість збільшити відсоток засвоєння матеріал. На рис. 1.3 показано «Піраміду навчання», що відображає результати цих досліджень [48 ,с. 21].

Рис. 1.3 «Піраміда навчання»

Можемо зробити висновок, що навчальний матеріал, переданий цікаво, з використанням інтерактивних технологій, засвоюється в рази легше. Мозок людини – унікальний «пристрій» і найкраще він працює, коли задіяні всі сфери сприйняття.

Відомий філософ Конфуцій колись стверджував, що те, що він чує, він забуває. Те, що він бачить, він пам'ятає. Те, що він робить, він розуміє.

З цих тверджень філософа випливає, що активне навчання необхідне, оскільки воно ефективно і якісно впливає на засвоєння учнями навчального матеріалу.

1.6 Комп'ютерні технології в освітньому процесі

XXI століття є яскравим представником інформаційної ери всесвітнього масштабу. Нові учні, або як їх ще називають покоління «Z», відрізняються від інших поколінь своєю практичністю, комунікацією, прагматичністю. Вони швидко засвоюють функції нових інформаційних приладів. А це вимагає також і зміну звичних вмінь, навичок вчителя на володіння більш сучасними методами, в тому числі і комп'ютерними технологіями.

Сучасного учня вже не цікавлять традиційні уроки . Його можна зацікавити креативними, творчими, дослідницькими методами, які не вимагають зазубрювання матеріалу, а шляхом пошуку, синтезу і аналізу, знаходити правильне рішення, і цим самим більш ефективно засвоювати навчальний матеріал, використовуючи комп'ютерні технології, зокрема і при вивченні синтаксису та пунктуації української мови.

Після того, як комп'ютер почали широко використовувати в освіті, з'явився термін «інноваційна технологія».

На практиці інформаційними технологіями навчання називають всі технології, які використовують спеціальні технічні інформаційні засоби (ЕВМ, аудіо, кіно, відео).

Всі педагогічні технології, які використовують комп'ютер є комп'ютерними технологіями.

Комп'ютерна технологія може використовуватися у наступних варіантах:

- як поетапна (використання комп'ютера для навчання за окремими темами, розділами , окремими дидактичними задачами);
- як основна, в процесі навчання серед інших форм роботи;
- як моно технологія (коли все навчання, все управління навчальним процесом, включаючи всі види діагностики, моніторинг, опираються на застосування комп'ютера.

Класифікаційні параметри комп'ютерної технології [53]:

- 1) за рівнем застосування: загально педагогічна;
- 2) за філософською основою: пристосовницька;
- 3) за основним фактором розвитку: соціогенна , психогенна;
- 4) за концепцією засвоєння: асоціативно-рефлекторна;
- 5) за орієнтацією на особистісні структури: інформаційна, операційна;
- 6) за типом керування пізнавальною діяльністю: комп'ютерна;
- 7) за організаційними формами: індивідуальна і система малих груп;
- 8) за підходом до учня: співробітництво;
- 9) за категорією учнів: всі категорії.

Цілі комп'ютерних технологій:

- формування вмінь працювати з інформацією, розвивати комунікативні здібності;
- підготовка особистості «інформаційного суспільства»;
- надання учню стільки навчального матеріалу, скільки він може засвоїти;
- формування пошукових вмінь, прийманню оптимального рішення.

Комп'ютерна технологія заснована на використанні деякої формалізованої моделі змісту, яка представлена педагогічними програмними засобами, записами у пам'яті комп'ютера, і можливостями телекомунікаційної системи. Головною особливістю

фактичної сторони змісту навчання є багатократне збільшення інформації, яка підтримується, наявність комп'ютерного середовища, яке включає в себе на сучасному рівні бази інформації, гіпертекст і мультимедіа (гіпермедіа), мікросвіти, імітаційне навчання, електронні комунікаційні системи, експертні системи.

Комп'ютерні технології у процесі вивчення української мови забезпечують такі дидактичні функції: розвивальну, пізнавальну, дослідницьку, комунікативну.

Поряд з комп'ютерними технологіями говорять про аудіовізуальні технології навчання, в яких значна частина управління пізнавальною діяльністю учнів здійснюється з допомогою спеціально розроблених аудіовізуальних навчальних матеріалів. Комбінація комп'ютерних навчальних програм з телекомунікаційною системою є різновидністю дистанційного навчання (навчання на відстані).

Технічні засоби навчання і контролю, які застосовуються саме на уроках української мови, мають мати наступні характеристики :

- сприяти ефективності, продуктивності, результативності процесу навчання;
- сприяти швидкому підкріпленню навчальної діяльності учнів;
- сприяти творчому пошуку, самоаналізу, розвитку логічного мислення, уваги, уваги.
- забезпечувати оперативний зворотній зв'язок і контроль.

Більшість викладачів-мовців широко використовують у своїй практичній діяльності програмний засіб Microsoft Power Point. Вони вважають його досить зручним у користуванні, і таким, який наочно може продемонструвати різні навчальні матеріали: тексти, таблиці, діаграми, відео та аудіо фрагменти.

Навчальні презентації з мови поділяються на: проєктні, лекційні, дослідницькі, діагностичні.

Також розрізняють мовні презентації за способом подання на: супровідні (які супроводжують урок); слайд-шоу (без супроводу вчителя); комбіновані (з усним супроводом та з голосовим повідомленням).

Багато викладачів-мовників використовують мультимедійні презентації, які часто зацікавлюють учнів і підвищують інтерес до вивчення предмету.

Презентації ефективні та практичні тим, що можуть використовуватися безпосередньо на уроці для всього учнівського колективу, так і для самостійної роботи учня. Під час складання презентації вчитель може творчо підходити до роботи, а творчість – завжди цікава як для учнів, так і для педагогів. Учні, в результаті, із цікавістю набувають нових знань та показують набагато кращі результати.

Отже, сучасні комп'ютерні технології – це дуже важливий ресурс для сучасного вчителя. Вони забезпечують зацікавлення учнями вивчення української мови та більш

ефективного засвоєння навчального матеріалу. Надають можливість творчо підходити до подання матеріалу та віддати велику частку підготовчої роботи комп'ютеру.

1.7 Мультимедійні технології на уроках української мови

Сучасна освіта в Україні орієнтується на світові тенденції, які поєднують знання і сутність особистості в одне ціле. Враховуючи це, навчати «нового» учня синтаксису і пунктуації за старими традиційними, методиками не доцільно, оскільки за численними дослідженнями учні не засвоюють норми літературної мови, не вміють оперувати законами. Подання великої кількості теоретичного матеріалу без усвідомлення та вироблення практичних навичок не приносить потрібного результату.

Інтерактивна дошка – це периферійний пристрій комп'ютера, що дає можливість учителю використовувати одночасно два різні пристрої. Її ще називають мультимедійним пристроєм вищого ступеню інтерактивності. Вона має інтерактивні електронно-цифрові і сенсорні властивості апаратного пристрою.

Робота мультимедійного пристрою-це також збалансоване подання інформації, де максимально використовується оперативне поле зору.

Виконання вправ з довільною динамікою включає активний діяльнісний компонент і дозволяє простежити перебіг думок користувача, що приводить до досягнення відповідного результату. Інтерактивна дошка є «когнітивним інструментом», що підтримує, направляє та розширює розумовий процес учня [24, с. 300].

Важливою функцією дошки є також можливість переміщення об'єктів - від простих до складних конструкцій, створення їх; має великий набір ілюстративного матеріалу, різних фонів, зразків інтерактивних завдань, що можуть редагуватися; мають функцію імпортування; функцію віртуальної клавіатури; функцію «шторки», яка дає можливість поступового подання інформації.

Дидактичні фактори мультимедійних засобів навчання можна сформулювати так:

- різні підходи до подання інформації учням;
- різні типи навчальних напрямків роботи;
- підбір навчального середовища, яке створює ілюзію перенесення учнів в уявний світ, у певні уявні ситуації;
- негайний зворотній зв'язок навчального процесу;
- передбачений зв'язок спрямований на індивідуальність, самостійність, саморозвиток учня;
- безліч ігрових прийомів;
- різні способи відтворення об'єктів навчальної діяльності;

- різні методи активізації учнів;
- підвищення пізнавальної мотивації учнів.

На уроках з української мови застосування мультимедійних технологій відбувається у різних видах навчальної діяльності учнів:

1. Під час засвоєння знань.
2. Під час самостійної роботи учнів.
3. Під час демонстрації інструктивного та ілюстративного матеріалу.
4. Мультимедійність під час поєднання з іншими засобами навчання.

При поєднанні різних методів та засобів навчання вчитель має враховувати вікові особливості учнів, специфіку учнів, загальний рівень розвитку та навички роботи з мультимедійною інформацією.

Щоб правильно поєднувати різні засоби вчитель має заздалегідь продумати хід кожного уроку і визначити, коли це поєднання буде найдоцільніше.

Сьогодні за допомогою Інтернету можна отримати безліч інформації, яка допоможе під час вивчення української мови. Вибір мультимедійних технологій та засобів навчання стоїть за учителем та вмінням його користуватися цими засобами.

Мультимедійні технології роблять уроки української мови більш яскравими, цікавими, творчими, а в результаті – отримуємо кращу засвоюваність учнями знань.

Вивчаючи Інтернет простір, можна помітити, що багато вчителів створюють свої власні авторські мультимедійні розробки, які враховують їх стиль та методи роботи.

Виділяють такі мультимедійні напрямки [70]:

1. Медіа - заняття.
2. Статичні таблиці.
3. Динамічні таблиці.
4. «100 слів».
5. Самодиктант.
6. Блок - тема.
7. Тестові завдання.
8. Літературний портрет.
9. Медіа - експресії.
10. Слайд - твір.
11. Віртуальні екскурсії.

Отже, використання мультимедійних технологій є значущою освітньою діяльністю у процесі навчання учнів, у тому числі і при вивченні синтаксису та пунктуації української мови, оскільки вони задіюють всі органи чуття, допомагають творчо підходити до

виконання завдання, розвивають увагу, увагу, мислення, моторику; підвищують інтерес і мотивацію учнів, а звідси – кращі і якісніші результати навчання.

1.8 Метод проєктів та його застосування при організації навчального процесу

Проектне навчання (project-based learning) дедалі більше набирає обертів, оскільки є дуже ефективним і актуальним підходом до викладання та навчання. Численні дослідження (про них – далі) вказують на те, що після його успішного впровадження в учнів покращується мотивація до навчання та підвищується рівень досягнень. Також така форма роботи допомагає реалізувати частково програму ранньої профорієнтації учнів, аби в майбутньому випускники свідомо обирали професію і навчальний заклад [20].

При проєктному навчанні учні щось досліджують і при цьому, на власному досвіді отримують певні знання і навички.

Проектне навчання передбачає:

- застосування знань і навичок учнів для ефективного вирішення завдань у реальному світі;
- покращується відповідальність учнів при виконанні свого індивідуального та колективного обсягу роботи;
- учителі – це тренера досліджень;
- групова та парна робота учнів.

Проектна технологія – це створення власних продуктів учнями в умовах обмеженого часу, яка розвиває критичне мислення, пізнавальні можливості, аналіз і синтез.

Проектне навчання розкриває учня по-новому перед вчителем, дає можливість розвивати вроджені задатки учня, темперамент.

Ділимо навчальний проєкт на такі етапи:

- спочатку обов'язково проговорюємо навчальні завдання і цілі;
- плануємо, що робити поетапно, і яким чином;
- визначаємо ролі;
- обговорюємо, як буде відбуватися презентація і хто презентуватиме.

Американський професор Коллінгс першим класифікував навчальні проєкти:

- «ігрові проєкти» – проєкти різних ігор, проєкти народних танців, проєкти драматичних постановок;
- «проєкти екскурсій», які вивчають явища природи і суспільство;
- «проєкти-оповіді», під час яких вивчалася усна, письмова, художня, музична творчість;
- «конструктивні проєкти» – спрямовані на виготовлення якогось предмету.

Тип проєкту визначається за такими критеріями:

- дослідницький, пошуковий, творчий, рольовий;
- монопроект або міжпредметний проект;
- безпосередній або прихований;
- серед учнів одного класу або школи, або району, або міста, або регіону, або країни, або різних країн світу;
- кількість учнів;
- короткотривалі, середньої тривалості, довготривалі.

Проекти-дослідження мають такі ознаки: продумана структура, сформульована мета, актуальність, значущість та експериментальна обробка результатів.

Творчі проекти – характеризуються відсутністю детальної структури, колективна діяльність розвивається поступово, існує домовленість про представлення того, що готується, потреба у створенні сценарію.

Ігрові проекти – це виконання ролей учасниками, імітування соціальних ролей персонажів, перевагою в діяльності є гра.

Інформаційні проекти – збирається інформація про визначений предмет, аналізуються та узагальнюються факти, створюється чітка структура, постійно коригуються дії.

Практично-орієнтовані проекти – чітка мета діяльності, напрямок діяльності на інтереси учнів, створення сценарію, розподіл функціональних обов'язків, презентація отриманих результатів на практиці.

Навчально-телекомунікаційні проекти – колективна навчальна та пізнавальна робота (творча або ігрова), засоби – комп'ютерна телекомунікація, за допомогою якої вирішується якесь спільне завдання, наявність міжпредметних зав'язків, інтеграція.

Звичайно проектна діяльність має спиратися на вікові особливості дітей, але можлива деяка диференціація, незначна. Бажано теми проектних робіт викладачам вибирати із навчальних предметів та заздалегідь продумати, чи зможуть діти їх виконати та осмислити, що дуже важливо для ефективного результату.

Отже, проектна технологія стимулює інтерес учнів до навчання та виконання завдань, розв'язання однієї чи декількох проблем, має на меті практичне застосування надбаних знань, гармонійно поєднує різні види діяльності, розвиває кмітливість, самостійність, відповідальність.

1.9 Ігрові технології

Гра є дивовижним процесом, одним із основних видів діяльності людини, під час якої відбувається активне навчання. На думку Й. Хейзинга, гра зачіпає всі сфери життя, в тому числі і мову. Він стверджував, що «граючи, мовотворячий дух раз у раз перескакує з

області мовлення в область думки. Будь-яке абстрактне вираження є мовний образ, будь-який мовний образ є не що інше, як гра слів» [67, с. 511].

У процесі навчання гра виконує декілька функцій (Див. рис.1. 4). У школі ігрової діяльності варто використовувати для засвоєння понять та різних тем, як повноцінний урок або його частину, а також під час позакласної роботи. Варто зазначити, що для спонукання навчальної діяльності учнів потрібно частіше проводити заняття в ігровій формі.

Рис. 1.4 Функції ігрової діяльності

З огляду на це виокремлюють ігри-вправи, ігрові дискусії, ігрові ситуації, рольові та ділові навчальні ігри, комп'ютерні ділові ігри [32, с. 3].

С. А. Шмаков виділяє 4 основні риси, які властиві для ігор [69]:

- вільна розвивальна діяльність, яка робиться тільки за бажанням дитини, заради задоволення дитини від самого процесу діяльності, а не тільки від результату;
- творчий, імпровізований, активний характер діяльності («поле творчості»);
- емоційна піднесеність діяльності, суперництво, конкуренція, атракція;
- наявність прямих чи непрямих правил, які оточують зміст гри, логічну і часову послідовність її розвитку.

У структуру гри як діяльності органічно входить цілепокладання, планування, реалізація цілі, а також аналіз результатів, в яких особистість повністю реалізує себе як суб'єкт. Мотивація ігрової діяльності забезпечується її добровільністю, можливостями вибору елементами змагань, задоволення потреби в самоствердженні, самореалізації.

У структуру гри як процесу входять [53, с. 52]:

- а) ролі, які взяті на себе гравцями;
- б) ігрові дії як засіб реалізації цих ролей;
- в) ігрове використання предметів, тобто заміна реальних речей ігровими, умовними;
- г) реальні відносини між гравцями;
- д) сюжет (зміст) – область дії, яка умовно відтворюється в грі.

Натомість ігрові педагогічні технології відрізняються від ігор взагалі, адже, як пише С. П. Бондар, « педагогічна гра має істотну ознаку – чітко поставлену мету навчання й відповідні їй педагогічні результати, які можуть бути обґрунтовані, виділені в явному вигляді й характеризуються навчально-пізнавальною спрямованістю» [46].

Реалізація ігрових прийомів і ситуацій при урочній формі занять відбувається за такими основними напрямками: дидактична мета ставиться перед учнями у формі ігрової задачі; навчальна діяльність підкоряється правилам гри; навчальний матеріал використовується в якості її кошти. У навчальну діяльність вводиться елемент змагання, що переводить дидактичну задачу в ігрову; успішне виконання дидактичного завдання зв'язується з ігровим результатом [34, с. 4].

За характером педагогічні процеси виділяються в наступні групи ігор [51, с. 32]:

- а) навчальні, тренувальні, контролюючі і узагальнюючі;
- б) пізнавальні, виховні, розвивальні;
- в) репродуктивні, продуктивні, творчі;
- г) комунікативні, діагностичні, профорієнтаційні, психотехнічні та ін.

Класифікаційні параметри ігрових технологій [53]:

- за рівнем застосування: всі рівні;
- за філософською основою: пристосовницькі;
- за основним фактором розвитку: психогенні;
- за концепцією засвоєння досвіду: асоціативно-рефлекторні, гештальтні, сугестивні;
- за орієнтацією: на особистісні структури;
- за характером змісту: всі види, від системи консультацій до програмової;
- за організаційними формами: всі форми;
- за підходом до дитини: вільне виховання;
- за методом, найбільшої присутності: розвивальні, пошукові, творчі;
- за напрямком модернізації: активізація;
- за категорією учнів: масова, всі категорії.

Ігри можна класифікувати на:

- дидактичні: розширення кругозору, пізнавальної діяльності; формування вмінь і навиків, які необхідні в практичній діяльності; розвиток загально навчальних вмінь і навиків;

- виховні: виховання самостійності, волі; формування визначених підходів, позицій, моральних, естетичних і світоглядних установок; виховання співпраці, колективізму, комунікативності.

- розвивальні: розвиток уваги, пам'яті, мови, мислення, умінь порівнювати, співвідносити, знаходити аналоги, застосовувати уяву, фантазію, творчі здібності, емпатії, рефлексії, уміння знаходити оптимальні рішення; розвиток мотивації навчальної діяльності.

- соціалізуючі: прививання норм і цінностей суспільства; адаптація до умов середовища; стресовий контроль, саморегуляція; навчання спілкуванню, психотерапія.

В різних закладах освіти використовують навчальні ігри, які мають низку дидактичних можливостей, які узагальнив М. В. Кларін за досвідом зарубіжних педагогів [28, с. 120-121]:

- в ході навчальної гри учні оволодівають досвідом діяльності, схожим з тим, який би вони отримали в дійсності;
- навчальна гра дозволяє учням самим вирішувати важкі проблеми, а не просто бути споглядальниками;
- навчальні ігри створюють потенційно більшу можливість перенесення знань та досвіду діяльності з навчальної ситуації в реальну;
- навчальні ігри забезпечують навчальне середовище, негайно реагуюче на дії учасників;
- навчальні ігри психологічно привабливі для учнів; прийняття рішень в ході гри тягне за собою наслідки, на які учням неминуче доводиться зважати;
- деякі навчальні ігри акцентують досвід діяльності, який не є основним, а додатковим, другорядним, по відношенню до навчального матеріалу, який підлягає засвоєнню;
- матеріали навчальних ігор менш доступні, ніж традиційні навчальні матеріали, вони можуть бути дорогими, що викликає труднощі фінансового характеру;
- під час проведення ігор можливе значне пожвавлення, висока рухливість учасників, що не завжди подобається викладачам, адміністрації;
- після проведення навчальних ігор школярі більше обговорюють своє навчання з батьками, друзями, вчителями, починають більше користуватися бібліотекою.

Дидактична функція гри реалізується через обговорення ігрової дії, аналіз співвідношення ігрової ситуації як моделюючої, її співвідношення з реальністю. Найважливіша роль у даній моделі належить заключному ретроспективному обговоренню, в якому учні спільно аналізують хід і результати гри, співвідношення ігрової моделі і реальності, а також хід навчально-ігрової взаємодії.

Отже, ігрова технологія формує в учнів такі уміння, як порівнювати, співвідносити, узагальнювати, аналізувати, самостверджуватися, творчо підходити до вирішення завдань, крім цього розвиває критичне мислення, увагу, уяву, активізує мовленнєву діяльність.

РОЗДІЛ 2

АПРОБАЦІЯ СУЧАСНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ПРИ НАВЧАННІ СИНТАКСИСУ Й ПУНКТУАЦІЇ

Головним завданням сучасної освіти є модернізація навчального процесу. На тлі осучаснення удосконалюються прийоми навчання української мови, а отже і синтаксису, що займає особливе місце в шкільному курсі.

Вчителі-словесники зараз, на жаль, не можуть вийти за рамки тестів ЗНО. Тести мають виявити знання учнів на виділення різниці між реченням та словосполученням, між простим і складним реченням, між головними і другорядними членами речення, знайти відповідність між наведеним прикладом і видами простого речення, розкласти розділові знаки.

Всі сучасні посібники мають на меті підготовку учнів до ЗНО, на розуміння синтаксису як розділу граматики, що вивчає будову й граматичне значення словосполучень і речень.

Проблема в тому, чи при такому підході до знань людина буде відповідати потребам суспільства. Людина сьогодення – це не тільки енциклопедичні знання, а особистість, яка може діяти в нестандартних ситуаціях, приймати самостійні рішення, бути творчою, креативною, гнучкою.

Змінюються вимоги до навчального процесу, актуалізуються такі його складники: заохочення учнів до виявлення проблем; активізація процесу пошуку способів розв'язання їх; спонукання учнів до формулювання й висловлення ідей та уявлень; стимулювання учнів до альтернативних пояснень, припущень, здогадок; створення умов для вільного висловлення позиції, припущення у малих групах; створення умов для застосування нових знань щодо широкого кола явищ, ситуацій – так, аби можна було оцінити прикладне значення їх [10].

Варто зазначити, що в мовній системі синтаксис займає найвищий щабель, оскільки направляє знання фонетичних, морфологічних правил, наявного лексичного запасу слів, активного словника учнів на утворення та продукування думок, оформлення і об'єднання їх у тексти.

Навчання синтаксису не повинне обмежуватися усвідомленням теорії й виконанням синтаксичного розбору речень. Для життя й становлення дитини в соціумі значно важливіше усвідомлення функційних можливостей одиниць синтаксису, формування поведінкових норм для кожної ситуації мовлення засобами цих одиниць, використання мовних засобів для розв'язання будь-яких життєвих проблем [11, с. 15].

Як відомо, у безпосередньому зв'язку з синтаксисом вивчається пунктуація. Вона не має самостійного розділу, а це спричинює певні труднощі для учнів у засвоєнні пунктуаційних умінь і навичок. Правила пунктуації формуються на синтаксичній основі, і для того, щоб засвоїти їх, потрібно добре знати структуру речень, уміти аналізувати їх будову.

Сучасна українська пунктуація ґрунтується на трьох принципах — структурному, смислового та ритмо-мелодійному, що загалом відображає основні особливості її організації. Названі принципи діють у єдності [23, с. 844].

Системи навчання вдосконалюються, змінюються форми і методи навчання. Актуальними стають інноваційні процеси, що відбуваються в системі освіти та необхідність виконання таких технологій навчання, які б активізували пізнавальну й творчу діяльність учнів. Характерною рисою сучасної освіти є поєднання різних технологій навчання. Доведено, що використання інноваційних технологій на уроках якісно перевищує класичну освіту. Сучасні технології підвищують індивідуалізацію навчальної діяльності учнів, оптимізують засвоєння граматичних правил, зокрема мають бути ефективним інструментом, який полегшить засвоєння знань, зробить навчання інтерактивним, комунікативно спрямованим, цікавим, наочним.

Виходячи з вищесказаного можемо зробити висновок, що чим більше в нашій країні будуть використовуватися педагогічні інновації, тим більш розвинені будуть учні. Сучасні технології передбачають повну індивідуалізацію навчання на основі його програмування, використання персональних комп'ютерів, системи «Інтернет» та інших технічних новацій, а також широке впровадження групових форм роботи за рахунок звуження сфери дії класно-урочної системи.

2.1 Специфіка реалізації особистісно орієнтованої технології навчання у вивченні синтаксичних одиниць

У сучасних освітніх умовах домінуючим має стати особистісно орієнтований підхід до навчання, який зумовлює надання належного місця методам і формам навчання, сфокусованим на учневі.

Вибір вчителем технологій навчання залежить від таких факторів:

- вікових особистостей учня;
- рівня знань учня;
- специфіки предмета;
- мети навчальної діяльності;
- особливостей самого викладача.

Метою особистісно орієнтованого навчання є з'ясування суб'єктного досвіду кожного учня та надання допомоги в становленні його індивідуальності, у життєвому самовизначенні, самореалізації.

Термін «суб'єктний досвід» означає досвід життєдіяльності, набутий учнем ще до школи в конкретних умовах родини, навколишнього середовища, в процесі сприймання та розуміння нею світу людей і речей. Суб'єктний досвід називають особистим, індивідуальним, життєвим, стихійним тощо [40].

Головними завданнями особистісно орієнтованого навчання є [22, с. 468].

- активізація та розкриття пізнавальних можливостей кожного окремо взятого учня;
- спрямування та допомога йому в самопізнанні, самоактуалізації, самореалізації, самовизначенні;
- розвиток та формування культури життєдіяльності, яка стимулює на поштовх продуктивно будувати своє власне життя.

Структура особистісно орієнтованого навчання орієнтується на такі положення:

- першочерговим є індивідуальність, самоцінність, самобутність учня;
- побудова та реалізація навчального процесу - це робота викладача, а також з виявлення суб'єктного досвіду кожного учня;
- у навчальному процесі відбувається стик ,так би мовити ,суспільно-історичного досвіду, що задається навчанням, та суб'єктного досвіду учня.

Важливими пріоритетами індивідуально особистісного розвитку учнів є:

- складання предметного змісту, технологій його використання в навчальному процесі. Щоб це реалізувати в рамках програми, під час тематичного планування вчитель має мати різний дидактичний матеріал, який використовує під час викладу навчального матеріалу, а учень має мати свободу вибору завдання .При цьому, те саме завдання має забезпечити можливість його виконання через образ, слово, схему, моделювання;
- з'ясування відношення учня до навчання, а також проаналізувати використання учнем різних методів опрацювання навчального матеріалу. Це може бути вибір найраціональніших методів, зіставлення своїх і чужих способів, їх аналіз, обговорення, аргументація, застосування тощо);
- напрямок дій вчителя на навчальні можливості кожного учня;
- складання індивідуальної карти особистісного та пізнавального розвитку, індивідуальної корекційної програми навчання з опорою передовсім на успіх у досягненні позитивних навчальних результатів.

З огляду на особливості особистісно орієнтованого навчання актуалізуються такі дидактичні категорії, як-от: розвивальний простір або середовище, динаміка існування цілі, навчальна ситуація, навчання творчого пошуку: від бачення й поставлення проблеми – до висування припущень, гіпотез, перевірки їх, пізнавальної рефлексії над результатами й процесом пізнання [10].

Особистісно орієнтоване навчання передбачає суб'єкт-суб'єктні стосунки вчителя й учнів. Усвідомлення себе в ролі суб'єкта діяльності засвідчують уміння ставити перед собою цілі, планувати й контролювати свої дії. Саме ці визначальні аспекти самостійності найменш розвинуті в учнів. Відомо, що кожен урок передбачає навчання, виховання і розвиток. Логічно, що освітній результат має становити єдність навчання, виховання й розвитку. Результатом навчання на кожному уроці треба вважати створений учнями продукт. Таким «продуктом» найчастіше буде висловлення, проект, твір, розв'язання проблеми, діалог тощо [10].

Виділяють такі сучасні ознаки пізнавального й особистісного розвитку:

- ініціативність;
- сформованість мотивації досягнення;
- вільне володіння найбільш уживаними знаннями і володіннями; функційна грамотність, спостережливість ;
- бажання відшукувати причини побаченого, відшукувати місце конкретної події серед подібних явищ;
- виявляти доброзичливість до чужої думки;
- виявляти бажання до роздумів;
- виявляти бажання користуватися книгами й іншими джерелами знань у пошуку
- відповіді на запитання; аргументованість думки; здатність до відповідальності; наявність життєвих цілей; побудова найближчої перспективи розвитку; високий рівень самоповаги й самовизначення; здатність до саморозвитку й самоактуалізації, сформованість ціннісних орієнтацій та ін.

Сучасний урок — це багатофакторний процес, який безпосередньо впливає на розвиток пізнавальних і творчих здібностей учнів. Під час уроку учні, пізнаючи багатство мови, застосовують свої знання у діяльності. Застосовуючи сучасні технології, покращується якість навчально-виховного процесу.

Інноваційні прийоми активізації пізнавальної діяльності учнів на уроках української мови – це особисті асоціації, які допомагають розвинути творчі здібності, інтелект, нестандартність мислення, уяву, фантазію, орієнтують на пошук нових ідей, фактів, образів тощо. Наприклад, при подачі нового матеріалу або узагальненні вивченого

застосовується опорна схема – блок-схема. Метод «Прес» використовується при обговоренні дискусійних питань та проведенні вправ, у яких потрібно зайняти й чітко аргументувати власну позицію. Мовна гра «Коректор» пропонує знайти помилку, виправити, скласти словосполучення, речення, що сприяє культурі мовлення. «Відшукай ключ» вносить в елемент гри творчості, стимулює роботу(у правильно записаних словах підкреслити певні букви, щоб прочитати зашифроване). Даний метод використовується для перевірки засвоєного матеріалу [7].

На сучасному етапі становлення Нової української школи важливого значення набуває формування професійної культури через виявлення творчої активності особистості. Тільки особистість може сформувати особистість, тому про формування особистості учня можна говорити лише за умови, якщо педагогічні навчальні заклади сформують особистість учителя. «Навчальна взаємодія двох діяльностей (навчання/ викладання й учіння) передбачає партнерство учасників навчального процесу – вчителя й учня, побудоване на ідеях гуманізму, антропоцентризму, дитиноцентризму. Стимулювання до творчості й самореалізації і учня як особистості, інноватора, патріота, й умотивованого вчителя» [35 , с. 3].

Навчання синтаксису української мови за традиційними методами віддалено задовільняють вимоги, які описані у сучасному Державному освітньому стандарті. А щоб використовувати сучасні технології, які є ресурсними, дієвими і ефективними, учителі мають навчитися їх правильно застосовувати і диференціювати відповідно до мети навчання. Майбутні вчителі-словесники повинні формувати професійні навички використання інноваційних технологій для надання якісної освіти учням.

В особистісно орієнтованому навчанні велика увага приділяється здійсненню проблемного підходу, що формує мотиваційну зацікавленість учнів до розв’язання проблемної ситуації.

Розглянемо вправу, яка розвиває не тільки синтаксичні вміння, а й кмітливість, креативність.

Вправа «Лінгвістична загадка».

Учням потрібно назвати слово, яке означає ім’я бога лікарських рослин у римлян, часом вживається як синонім до слова лікар. Щоб знайти правильну відповідь, потрібно в поданих нижче реченнях підкреслити другу від початку літеру, записавши їх у такій послідовності: 1.односкладне, 2.односкладне, ускладнене звертаннями, 3.двоскладне, ускладнене однорідними членами, 4. двоскладне, ускладнене вставними словами, 5. складне з сурядним зв’язком, 6. складнопідрядне речення. 7. складнопідрядне речення з кількома підрядними.

Текст: Справді, люди давно помітили, що деякі різновиди фіалки нагадують очі, які викликають в уяві приємні враження. Медовим чаєм з липи напувають при застуді. Улюбистку мили дівчата волосся, і росло воно довге та пишне. Яке тільки не росте зілля у степах і гаях, по горах та при дорогах! Барвінок додавали у купіль для немовлят, щоб росли здоровими. Особливості тієї чи іншої рослини, юний друже, неодмінно вивчи. Пучечок калини був окрасою кожної оселі. *Відповідь – Ескулап* [31, с. 13].

Розглянемо також індивідуальні завдання на картках, що також формують та закріплюють знання з синтаксису і пунктуації української мови.

Картка №1.

1. Укажіть складнопідрядне речення:

а) Незабаром з обох боків звелися справді круті, розмиті береги, з яких соковитими жилами звисало у воду і гуло від найменшого дотику міцне берестове коріння. (Григор Тютюнник)

б) На вулицях мало людей і тільки вантажні машини мчать до греблі й шлюзу.

(О. Довженко)

в) Частіше задувають вітри з півночі, і сива трава на солончаках біжить, як вода.

(О. Гончар)

2. Зробіть синтаксичний розбір речення: Між деревами, що кутались в туман, сполохано майнула жіноча постать і зникла за ворітцями в городах. (М. Стельмах) [63, с. 32].

Картка №2.

1. Укажіть, який засіб зв'язку (сполучник чи сполучне слово) використаний у поданих реченнях.

І так мені хочеться когось зустріти, розказати, що я вже не якийсь там пастушок, а жнець. (М. Стельмах)

На горбку, біля чиєїсь клуні, ялина висока вродливо чорніє, зелене хутро на ній із сивим, сріблястим полиском, що так і вабить зір. (Є. Гуцало)

2. Зробіть синтаксичний розбір речення:

Де ясен горбатий зачах безкрило, діти з батьком дерева садили. (І. Переломов) [63, с. 32].

Картка №3.

1. Укажіть складнопідрядне речення, у якому підрядне речення стоїть усередині головного:

а) А хто стрічався на шляху зо мною, того я щирим серденьком вітала. (Леся Українка)

б) З особливою пильністю зберігалися липові гаї, які давали мед, і дубові ліси. (П. Загребельний)

в) Як ото після градобою колоски на ниві підводяться, так зараз підводяться, відходять душею люди.

2. Зробіть синтаксичний розбір речення:

До природи потрібно ставитися так, щоб залишити її нащадкам ще багатшою [63, с. 32-33]

Ось приклади особистісно зорієнтованої інтерактивної гри, лінгвістичного лабіринту, пунктуаційного коректору, які виявляють знання учнів правил з синтаксису й пунктуації, а також вміння самостійно складати синтаксичні конструкції; розвивають асоціативне мислення, кмітливість, увагу, уяву.

Інтерактивна гра “Ой рушник, рушничок...”

На дощці розміщено полотно, яке учні мають заквітчати, створивши власний вишитий рушник. Для цього їм потрібно правильно відповісти на запитання, які розміщені на квітах. Відповідаючи, учні заквітчують полотно мережками.

- Синтаксис – це...
- Означення – це...
- Прикладка – це...
- Відокремлюватись можуть...
- Дієприкметниковий зворот – це...
- Узгоджені означення – це...
- Неузгоджені означення...
- Дієприкметниковий зворот виділяється комами, якщо...
- Не відокремлюється дієприкметниковий зворот... [31, с. 19].

Лінгвістичний лабіринт

Учні виконують завдання у вигляді алгоритму. Скласти асоціативне гроно до слова “рушник”. Визначити поняття “рушник”.

Рушник – прямокутний шмат лляного чи конопляного полотна, що має на кінцях, а часто і на всьому полі різноманітні вишиті або виткані композиції.

Скласти словосполучення, речення із словом “рушник” [31, с. 20].

Пунктуаційний коректор

Записати речення, розставивши розділові знаки.

Підкреслити відокремлені означення.

Свій вибір обґрунтувати.

1. Український рушник – це пісня, вишита на полотні.

2. Рушники, бурунчукові, жовто-білого кольору, виткані з тонкої лляної пряжі та білої бавовняної нитки.

3. Торочені в п'ятницю рушники дарували дружбам-боярам.

Словникова робота. Торочити рушники – дошивати до вже готових рушників шматочки полотна, що залишалися на ткацькому верстаті з довгими звисаючими нитками для їх продовження. Бомбак – біла бавовняна нитка. Індивідуальне завдання (картка із завданням) “Бабусина скриня фразеологізмів” Пояснити значення фразеологізмів, розкрити їх значення. Скласти із одним фразеологізмом речення, виконати його синтаксичний розбір [31, с. 21].

Визначальними для гуманістичного й особистісно орієнтованого навчання є такі психолого-дидактичні категорії: орієнтування на процес, розв'язання проблем, навчальне дослідження, висування й перевірка гіпотез, збирання даних, експеримент, перенесення знань; рефлексійне, критичне, творче мислення; аргументація, прийняття рішень; моделювання; співвіднесення моделі й реальності; розвиток сприйнятливості; рольове розігрування; релевантність; пошук особистісних смислів [10].

Отже, під час особистісно орієнтованого навчання мотивація, цілепокладання, пошук інформації, перероблення інформації, планування, контроль ходу й результатів діяльності, оцінювання – це все є невід'ємними складовими уроку, і саме вони становлять етапи й суть будь-якої діяльності.

2.2 Проблемне навчання української мови: сутність та лінгводидактичний потенціал

Одним із важливих завдань сучасної системи освіти є розвиток творчої, креативної особистості, яка здатна самостійно вирішувати поставлені проблеми. Серед найважливіших засобів реалізації цього завдання є технологія проблемного навчання, мета якої полягає у формуванні вмінь учнів отримувати і засвоїти систему знань шляхом навчально - пізнавальної дослідницької діяльності.

Під проблемним навчанням розуміється така організація навчальних занять, яка припускає створення під керівництвом учителя проблемних ситуацій і активну самостійну діяльність учнів, з метою розвитку пізнавальної активності, в результаті чого і відбувається творче оволодіння знаннями, навичками, вміннями і розвиток розумових здібностей [2, с.123].

Використання у педагогічній практиці технології проблемного навчання сприяє ефективному розвитку пізнавальної активності учнів на уроках, реалізації їх можливостей, критичному й продуктивному мисленню.

Як бачимо, роль учителя й учня в режимі проблемного навчання змінено – домінантою є активне учіння школяра задля власного саморозвитку.

Вчитель-словесник, використовуючи проблемну технологію на уроках української мови, насамперед має викликати інтерес кожного учня до проблемної ситуації та активізувати пізнавальні можливості, мотивацію та орієнтацію для пошуку кінцевого результату, спрямувати поступово на навчально- пошукову діяльність.

Враховуючи дослідження провідних лінгводидактів, можна визначити складові проблемної технології сучасного уроку української мови (табл. 2.1).

Таблиця 2.1

Складові проблемної технології

Компоненти	Традиційна методика	Технологія проблемного навчання
Концепція	<ul style="list-style-type: none"> ❖ навчання – результат діяльності; ❖ суб'єкт-об'єктне навчання; ❖ орієнтація на зовнішню мотивацію. 	<ul style="list-style-type: none"> ❖ навчання – засіб розвитку, процес пізнання і саморозвитку; ❖ суб'єкт-суб'єктне навчання; ❖ орієнтація на внутрішню мотивацію.
Мета	<ul style="list-style-type: none"> - одержання системи знань; - вироблення вмінь і навичок; - розвиток мисленнєвих процесів. 	<ul style="list-style-type: none"> - загальні та предметні компетентності і пізнавально-дослідний шлях їх здобуття; - формування активної творчої особистості, її комунікативної компетентності; - розвиток критичного, креативного мислення, інтелекту, почуттів, волі, свідомості, емоційної та вольової сфери.
Зміст	Програмовий сталій фіксований обсяг. Кінцева мета навчання визначається як суто однопредметна, спрямована на розвиток предметних знань, умінь і навичок	Характеризується гнучкістю, пізнавальною значущістю, проблемністю; засіб розвитку учнів виявляється на міжпредметному рівні, спрямований на формування ключових і предметних компетентностей
Процес навчання	<ul style="list-style-type: none"> ➤ перебіг навчання – до учня; ➤ передача учневі способів дій через сформульоване правило, представлений алгоритм, приклад; ➤ авторитарне спілкування учитель – керівник і контролер ; ➤ однібічна модель взаємодії вчитель – учень; ➤ фронтальна форма навчання; ➤ розвиток пізнавального інтересу; ➤ відсутність вольових зусиль. 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ перебіг навчання – від учня; ➤ передача принципів дій через самостійну мотивовану, цілеспрямовану, рефлексійну діяльність – активне учіння; ➤ демократичний стиль спілкування; ➤ учитель – координатор, організатор; ➤ різнобічна модель взаємодії учитель – учень, учитель – учні, учень – учень/ учні; ➤ фронтальні, індивідуальні, групові форми; ➤ розвиток інтересу до пізнавальної діяльності, одержання знань, вироблення вмінь, формування власної компетентності; ➤ спрямованість на вироблення вольових зусиль, досягати необхідного результату.
Оцінювання	<ul style="list-style-type: none"> ✓ передбачення помилок; ✓ одне правильне рішення. 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Право на помилку; ✓ різні варіанти правильних відповідей; ✓ рефлексія навчальної діяльності.

«Проблемна ситуація виникає внаслідок постановки перед учнями проблемного завдання, тобто такого завдання, яке містить суперечливість, що властива самому мовному явищу. У даних випадках учні можуть розв'язати її самостійно, в інших – за допомогою

вчителя. У проблемному завданні має поєднуватися певна новизна питання із зрозумілістю і доступністю її розкриття» [3].

Рекомендуємо три авторські вправи із застосуванням проблемної технології у навчанні, які практикують синтаксичні та пунктуаційні вміння учнів:

Вправа 1.

Складіть речення зі словами: тремтить, дзвенить, сіє, світиться, світає, які б виконували роль присудка.

Доберіть до них однорідні присудки.

Наприклад, Ліва рука тремтить, здригається.

Вправа 2.

Прочитавши речення, визначте, яку синтаксичну функцію здійснюють однорідні члени речення. Поясніть роль узагальнюючих слів. Згадайте правила та розкажіть про використання розділових знаків у реченні, яке складається з однорідних членів речення і узагальнюючих слів.

1. На пасовищі пасли тварини: вівці, коні, корови.
2. Був гарний літній день, і все навколишнє здавалося прекрасним: сад, город, соняшник, й мак, і ниви за городом.(О.Довженко).
3. Усе навколо : дерева, птахи, люди — сповнене весняної, пружної, нестримної сили.
4. На річці , в лісі, на полі — усюди німа тиша.
5. Сакура, абрикос, магнолія, помідори, картопля — такі рослини були колись завезені в Україну й успішно тут прижилися.

Вправа 3.

Потрібно списати речення та розкласти розділові знаки. Пояснити, якими членами речення виступають однорідні слова.

1. І сонце й день і вишня в цвіті і творчості крилата мить. (П. Тичина.)
2. Голубі сині фіолетові рожеві пасма снувались над горами (І. Цюпа)
3. Мама ставила на стіл посуд тарілки чашки вилки ложки.
4. На квітнику весело перешіптувалися чорнобривці ніяково посміхалися конвалії гордовито пишалися айстри.
5. Весь зелений степ і синє кругле небо заливало проміння гарячого золотого сонця.
6. Я вдячна своїм батькам за любов турботу ніжність.

Прикладом проблемного завдання з використанням елементів різних технологій може бути така робота в групах.

Попрацюйте в групах.

Створіть карту знань з теми —Речення з однорідними членами за допомогою MindMeister або будь-якої іншої відомої вам комп'ютерної програми так, щоб окремі її елементи відкривалися поступово, висвітлюючи особливості кожної вивченої мікротеми. Поєднання технології проблемного навчання з елементами інтерактивної та комп'ютерних технологій у формуванні умови завдання дозволяє досягти відразу кількох навчальних цілей. Відтак, використання інтерактивної форми роботи (робота у групах) забезпечить розвиток вміння працювати у колективі, дослухатися до думки іншого, формуватиме етику спілкування, толерантне ставлення одне до одного. Робота з маловідомими до цього часу комп'ютерними програмами значно підвищить інтерес до вивчуваного матеріалу, допоможе встановити взаємозв'язок між дисциплінами, забезпечить легкість та швидкість виконання поставленого завдання, наштовхне на думку створення карт знань з будь-якої теми. До того ж, створення карти знань потребує активізації попередньо здобутої інформації, її графічного уявлення з поєднанням усіх елементів та підпунктів, взаємозв'язків між ними. Проблемність у даному випадку буде забезпечуватись не тільки необхідністю систематизувати й узагальнити здобуті знання з теми, а й освоєнням нових комп'ютерних технологій, необхідністю розподілу обов'язків у групі, співпрацею з іншими групами. До певних недоліків такого завдання можна віднести необхідність належного комп'ютерного забезпечення аудиторії, доступ до мережі Інтернет, наявність інтерактивної дошки, адже без вищезазначених елементів виконання цього завдання буде неможливим. Вправи та запитання проблемного характеру, завдяки яким на занятті створюється проблемна навчальна ситуація, сприяють засвоєнню учнями нової інформації та узагальненню вже відомої, тож важко переоцінити їхню роль з-поміж інших педагогічних прийомів [19, с. 2].

З використанням технології проблемного навчання в процесі узагальнення знань з теми «Однорідні члени речення» Обєда В. О. [43] пропонує такі вправи:

Вправа 1.

Складіть речення з поданими однорідними підметами, поясніть як узгоджується з ними присудок. Аліна і Сашко; дзвіночки і маки; песимізм і оптимізм; аспірин і пеніцилін; небо і гори; то сум, то радість, то жаль; чи ліс, чи поле, чи річка; ліс, і поле, і річка; прибутково-майновий податок та житловий податок; директор школи та декан факультету. [43].

Вправа 2.

Визначте, які члени речення у поданих синтаксичних конструкціях є однорідними. Де можливо, вставте сполучник; поясніть пунктуаційні зміни.

1. До тебе припадаю, джерело. Не п'ю тебе – цілююся з тобою.
2. Деревя в танці кружеляли – Ховалися одне за одне.
3. А, було, топтали місто вздовж і вшир. Турки і татари – брали свій ясир.
4. Де він його бачив?! Хворий мозок намагався згадати, мечучись все на однім місці, тикаючись в темряву, в провал, в порожнечу; намагався схопити кінчик спогаду й не міг – ниточка щезала, уривалась...
5. Все проминає й промене, Зітре із пам'яті мене.
6. Я в казку дивную свою Усю фантазію ввіллю, зроблю усе живим, чудовим.
7. Попід горою, яром, долом. Мов ті діди високочолі, Дуби з гетьманщина стоять [43].

Вправа 3.

Складіть із поданими словами та словосполученнями по 2 речення так, щоб вони виступали:

- 1) як узагальнювальні при однорідних членах речення;
- 2) як іменна частина складеного присудка.

Зразок: У нашому парку ростуть дерева: липи, тополі, берези, клени, акації – Липи, тополі, берези, клени, дерева, що ростуть у нашому парку. Посуд, радіотовари, машини, фільми, канцелярські товари, книги.

Практичні завдання проблемного характеру можуть використовуватись і для спостереження над мовним матеріалом, головне, щоб в основі таких вправ лежала певна суперечність між поданими мовними одиницями, а завдання було сформульоване таким чином, щоб не просто змусити учня пригадати вивчені ним правила, а й активізувати його мисленнєву діяльність, спонукаючи шукати невідомі, нові шляхи вирішення поставленої проблеми [43].

Вправа 4.

З'ясуйте, чому означення, що відповідають на те саме питання і відносяться до того ж члена речення (а це основні ознаки однорідності), у реченнях праворуч вимовляються без перелічувальної інтонації і на письмі не розділяються комами, тоді як у реченнях ліворуч виділяються.

Берези милі, білокорі чекають райдугу свою. (А. Малишко)

Понад дорогою за тинем в огороді росте кілька високих розкішних плакучих верб.
(І. Нечуй-Левицький)

Хмарна, вітряна осіння ніч. (Леся Українка)

На нічному зоряному небі виткнулася ставна парубоча постать і зникла по хвилі в густих бур'янах по той бік тину. (М. Коцюбинський) [43].

Вправа 5.

Подані речення поширте спочатку однорідними, а потім неоднорідними означеннями. Порівняйте записане. З'ясуйте стилістичну роль однорідних і неоднорідних означень. Зробіть повний синтаксичний аналіз одного речення (за вибором).

Сонячний промінь пускав у вікно.

Сонце дивилося з неба.

Навколо звисали хмари.

Трава блищала росою. Душа сповнилася настроєм.

Вправи на спостереження над мовним матеріалом можуть бути побудовані й у вигляді проблемного запитання (необхідною умовою залишається наявність суперечності):

Чому в реченні „Зеленню буйною, конваліями, кульбабками все завітчала весна! хоч тут є слово все, однорідні члени речення, а двокрапка чи тире не ставиться? (суперечність між вивченим правилом та наявним мовним матеріалом).

Активізуючи всі необхідні для надання відповіді знання, учень вже може самостійно сформулювати правило, якщо мова йде, наприклад, про пунктуацію, що дозволить йому не тільки виокремити особливість певної синтаксичної одиниці, а й узагальнити свої знання про неї. Тому доречним було б, у контексті вправи проблемного характеру, час від часу додавати завдання типу —Сформулюйте правило [43].

Вправа 6.

Чому в реченні —Широкою долиною між двома рядками розложистих гір тече по Васильківщині невеличка річка Роставиця! між обставинами не ставиться кома, хоч вони відповідають на одне питання?

Сформулюйте самостійно правило —Обставини однорідні, якщо...!, —Обставини неоднорідні, якщо...! [43].

Вправа 7.

Знайдіть у реченнях однорідні й неоднорідні означення. Поясніть, за яких умов означення є неоднорідними. Поясніть уживання розділових знаків у реченнях. Яка стилістична роль однорідних означень?

1. Далека, незнайома сторона, здається, навіть небо тут інакше, але нараз – тополя край вікна, і щось таке в ній українське, наше (М.Луків).

2. На жоржини, на троянди, ранок чистий, золотистий сипле 166 іскорки перлисті (Г. Чупринка).

3. Спиваю сік густий з терпких морозних грон (І.Драч).

4. Сонце вже сховалося за вільшечки, пустило крізь листя тоненькі рожеві стріли.

5. З кленового пагона зірвався широкий жовтий лист.

6. В хаті стояв густий передсвітанковий морок.

7. Над баштаном і куренем стояв молочний надщерблений місяць (З тв. Григора Тютюнника).

8. Всі прожили свій вік нещасливо, кожен по-своєму – і прадід, і дід, і батько з матір'ю.

9. Я не приверженець ні старого села, ні старих людей, ні старовини... (З тв. О.Довженка). Як вище зазначалося, часто у педагогічній практиці технології органічно поєднуються одна з одною [43].

Можемо зробити висновок, що вивчення синтаксису на основі проблемного підходу дозволяє забезпечувати належне теоретичне підґрунтя української мови у школі і, разом з тим, сприяє розвитку пізнавальних інтересів учнів, проектуючи пошуковий, творчий характер їхньої навчальної діяльності та забезпечуючи міцний фундамент для реалізації себе у інших сферах діяльності.

2.3 Дослідження інтерактивних технологій навчання синтаксису і пунктуації

При вивченні розділу «Синтаксис» використання групових форм організації навчання дуже актуальне, оскільки вони мають низку значних переваг порівняно з іншими організаційними формами: формування вміння співпрацювати, мотивів навчання, розвиток гуманних стосунків між дітьми, вдосконалення навчальної діяльності, збільшення обсягу виконаної учнями роботи за той самий проміжок часу, висока результативність у засвоєнні знань і формуванні вмінь.

Орфографічна та пунктуаційна грамотність — одна із складових загальної культури людини, життєва необхідність. На жаль, часто спостерігається таке явище, що школярі, добре знаючи правила, вміють навести приклади, але під час виконання письмових робіт не можуть застосувати ці знання на практиці. З огляду на це, варто зауважити, що у дітей відсутні орфографічна пильність, навички самоконтролю. Виробити свідоме письмо допоможуть активні методи навчання, а ними можуть бути певні дослідження, спостереження, узагальнення, які проводять самі учні.

Для кращої підготовки до уроку, слід добре продумати матеріал, добирати такі види вправ, які б зацікавлювали, викликали бажання виконати їх, давали змогу осмислено засвоїти нову інформацію і водночас запам'ятати відповідні орфограми. Учні не заучують правило, а обґрунтовують, підкріплюють новими прикладами і таким чином свідомо його запам'ятовують, вчаться правильно використовувати у майбутньому.

Впровадження інтерактивних технологій у навчальний процес посилює інтерес учнів до знань, сприяє самостійності та якісного засвоєння. «Ці методи орієнтовані на

реалізацію пізнавальних інтересів і потреб особистості, тому особлива увага приділяється організації процесу ефективної комунікації, у якій учасники процесу взаємодії більш мобільні, відкриті й активні» [14, с. 2].

Ефективним вважається використання інноваційної кооперативної технології навчання, частиною якої є групова форма: «Думай - Працюй у парі - Ділись», «Кажі та переключайся», «Навчання разом», «Інтерв'ю» тощо. Розглянемо їх на прикладі.

Вивчаючи тему «Вставні слова, словосполучення, речення», можна дати такі завдання, які передбачають активну взаємодію учнів, тобто інтерактивність, та розвивають синтаксичні навички і вміння. До початку виконання завдання, учитель ділить клас на групи.

Завдання 8. Пояснити основні функції вставних слів, словосполучень і речень (вираження мовцем ставлення до висловленої ним думки). Відповіді організовуються за принципом «Кажі й переключайся».

Доведіть це на основі таких речень [17]:

I пара – скоро прийде весна;

II пара – із вирію повернуться птахи;

III пара – на старому ясені поселилася пара лелек;

IV пара – ми будемо друзями;

V пара — брати жили душа в душу;

VI пара – на калині витьохкує соловейко.

Завдання 9. Визначити групу за значенням вставних слів та словосполучень, їх структуру, доповнити їх власними прикладами (метод «Думай – Працюй у парі – Ділись»).

Мабуть, напевно, здавалося б, безперечно, звичайно (оцінка повідомлюваного слова); *на жаль, на щастя, на біду, на сором, на радість* (почуття; іменник з прийменником); *з одного боку, головним чином, інакше кажучи* (зв'язок думок, послідовність викладу; словосполучення); *кажуть люди, як говорять, у народі мовлять* (джерело повідомлення; речення) [17].

Завдання 10. Скласти речення зі вставними словами та словосполученнями (метод «Думай – Працюй у парі – Ділись»): 1-впевненість/ неупевненість; 2-почуття; 3-оцінка фактів з погляду їх звичайності; 4- зв'язок думок, послідовність викладу; 5- спосіб оформлення думок, експресивний характер висловлювання; 6-джерело повідомлення; 7-ввічливість [17].

Для вивчення такої складної теми як «Речення з відокремленими членами», а особливо «Розділові знаки при відокремлених членах речення», рекомендуємо наступне авторське завдання, мета якого, крім засвоєння знань, викликати інтерес до навчання,

формуванню вміння висловити власну думку, аргументувати її, розкрити творчий потенціал, навчити ставити запитання, слухати іншу людину, а також сприяти розвитку самостійної роботи.

Завдання 11 «Інтерв'ю». Прочитати та опрацювати теоретичну частину з теми «Розділові знаки при відокремлених означеннях». Узяти інтерв'ю в однокласника та визначити, як він засвоїв навчальний матеріал.

При вивченні теми «Способи вираження підмета і присудка» можна використовувати таке завдання.

Для вивчення тем «Другорядні члени речення», «Прикладка як різновид означення» можна використати завдання, які розвивають увагу, уяву, пам'ять та закріплюють синтаксичні й пунктуаційні вміння.

Завдання 12. Відновити поетичні рядки, уставляючи з дужок потрібні за змістом означення. Відновлені рядки записати у віршовій формі.

Пара 1. Не шуми про минуле, тополе, за вікном у (ранковій, ранішній, ранній) імлі.

Пара 2. У саду і жоржини, і рожі, і бажань (несподіваний, раптовий, випадковий) рій.

Пара 3. В полях (вечорових, вечірніх, повечірніх) гречка зацвіла, прибралась в роси, в акварельні тони.

Пара 4. Берези (дорогі, милі, кохані), білокорі чекають райдугу (мою, твою, свою).

Пара 5. (Підкорений, приворожений, зачарований) світ за вікном проступає з нічного туману.

Пара 6. Вночі пройняв мене (неспокійний, тривожний, схвилюваний) клич – крик журавлів над (батьківською, своєю, отчою) землею.

Пара 7. Україно, п'ю (твої, свої, наші) зіниці, голубі й тривожні, ніби рань.

Пара 8. Земле рідна! Мозок мій світліє, і душа (лагіднішою, ласкавішою, ніжнішою) стає.

Завдання 13. Об'єднавшись у міні-групи, поширити подані речення другорядними членами, указавши на спосіб їх морфологічного вираження.

В одне з речень увести порівняльний зворот.

1-ша група. 1. Нація має звичаї. 2. Збереглося багато повір'їв.

2-га група. 1. Поставлено завдання. 2. Природа залишається загадкою.

3-тя група. 1. Людина прагнула пізнати природу. 2. Змінився ліс.

Скласти і записати речення так, щоб подані слова й словосполучення виступали:

а) прикладками;

б) іншими членами речення.

Завдання 8. Визначити синтаксичну роль означуваних слів при прикладках. (Робота в парах). Шляхами Кобзаря, Славутич, червона калина, берегиня. Дослідження-

трансформація. Із простих речень з відокремленими обставинами, вираженими дієприслівниковими зворотами, змоделювати складнопідрядні. Визначити тип підрядної частини. Накреслити схеми.

1. Байдикуючи, ми вчимося робити зло.
2. До істини йдемо, сумніваючись.
3. Приймавши християнство, народ зберіг прихильність до давніх слов'янських звичаїв.
4. Блукаючи осінніми алеями Качанівки, відчуваєш довкола присутність великих людей.
5. Видаючи бажане за дійсне, треба бути щирим у бажанні людині добра.
6. Дорога, розігріта за день, парувала

Ось ще один приклад, де під час вивчення теми «Звертання» можна запропонувати такі види завдань, які закріплюють синтаксичні й пунктуаційні навички та передбачають взаємодію учасників навчального процесу:

Завдання 14. Робота виконується в групі. Кожна група має по два речення, в яких потрібно виправити помилки:

1. Отож, Іван, коли тобі скажуть щось дуже погане, не ображайся.
2. Не страшно тобі тут сидіти, брат Семен?
3. Пан лікар, прошу знизити тон і називати мене так, як мене справді звать.
4. Я хочу подякувати тобі, друг, за те, що ти погодився допомогти нам.

Записати речення, поставити розділові знаки.

1. Грай моя пісне як вітер сей грає.
2. Слово моя ти єдина зброя, ми не повинні загинуть обоє.
3. І тут можна помилитись Марійко у своїх здібностях.
4. Спи дитинко сном міцним.
5. Де ти фантазіє там радощі й весна.
6. Через тумани лихі, через велике горе ти світиш мені моя зоре

Одним із найпоширеніших інтерактивних методів М. Пентилюк визначає кейс-метод, «який ґрунтується на концепції розвитку розумових здібностей учнів і спрямований на розвиток творчого мислення» [45, с. 132].

Використання цього методу сприяє отриманню учнями нових знань, розвитку творчих здібностей, навичок самостійної роботи з книгою, комунікативних якостей. Вдосконалення комунікативних навичок є особливо важливим на уроках вивчення синтаксису. Застосовуючи цей метод, потрібно розподілити клас на три групи, обравши у кожній із них спікера. Перед початком роботи вчитель повинен провести певну підготовку:

написання конспекту заняття; з'ясування методів і форм роботи; поділ на блоки-завдання; підготовку контрольних запитань; розробку методичних рекомендацій для самостійної роботи учнів; укладання списку рекомендованої літератури; розподіл класу на групи. Кожен учень у групі має свої обов'язки. Групи отримують завдання шляхом жеребкування і гуртом працюють над їх вирішенням. Після обговорення завдань у групах спікери доповідають про результати роботи. Всі інші учні слухають, обмінюються думками, роблять висновки. Кожен із спікерів представляє думку своєї групи, опоненти ставлять запитання, обмінюються думками [50].

Перевага кейс-уроків у тому, що можна використати велику кількість фото та відеоматеріалів, гіперпосилань, дає можливість глибше розкрити навчальний матеріал. Кейс-метод розвиває в учнів навички: аналітичні, комунікативні, соціальні, творчі, практичні.

Є такі типи кейсів [26]:

- Кейс –випадок – це короткий кейс, який розповідає про окремий випадок. Даний кейс можна прочитати дуже швидко, і тому учням не треба готуватися вдома.
- Кейс-вправа – надає учневі можливість застосовувати на практиці здобуті навички. Найчастіше використовується там, де необхідно провести кількісний аналіз.
- Кейс-ситуація – класичний кейс, що вимагає від учня аналізу ситуації. Чому ситуація набула такого розвитку і як її можна вирішити?.

Роль учителя при використанні кейс-методу суттєво відрізняється від традиційного: він передає свої повноваження учням, його керівна роль зводиться до мінімуму. Втручання учителя в роботу учнів повинно бути обмеженим, воно зводиться до регулюючої функції. Крім цього, оцінки в балах не виставляються, а лише оцінюється рівень участі в роботі (інформативність, оригінальність ідеї, структура логіки, якість презентації, якість виступу) [26].

Зразки завдань з використанням кейс-методу:

1. Відредагуйте наведені словосполучення. Згідно наказу, направити листи, підписка на газети, приймати участь у міроприємствах, слідуючі однокласники, пропустивши два уроків, самий високий бал, робота яка виконується, він правий у цьому питанні.

2. Для розвитку пунктуаційної грамотності учнів-п'ятикласників рекомендуємо наступне завдання: Уяви, що Незнайко надіслав лист Діду Морозу, але забув розставити в ньому розділові знаки. Як ти гадаєш, чи отримає він омріяну іграшку? Допоможи нашому герою та розклади розділові знаки так, щоб Дід Мороз зрозумів бажання Незнайка.

Любий Дід Мороз я з нетерпінням чекаю на новорічні свята так що чекати не можу більше цілий рік я намагався бути добрим старанним так мені мама радила подаруй мені робота ні краще машину на пульті керування.

Подібні завдання надають змогу не тільки перевірити засвоєння пунктуаційних знаків, а передусім розвиватимуть мотивацію учнів, оскільки практично ілюструватимуть значення розділових знаків для передачі та розуміння думки. [4, с. 31].

Таким чином, застосування кейс-методу у навчально-виховному процесі дозволить учням підвищити інтерес до вивчення української мови, що створить умови для успішної майбутньої діяльності.

До інтерактивних методів навчання належать також методи: “Займи позицію”, “Два — чотири — всі разом”, “Броунівський рух”, “Групування”, «Прес», «Незакінчені речення».

Метод «Незакінчені речення». Завдання полягає в тому, щоб учні працювали з відкритим реченнями та має на меті відпрацювати вміння коротко, по суті й переконливо говорити, вільно висловлюватися.

Учитель озвучує незакінчені речення, яких учням потрібно закінчити. Наприклад:

- 1) Дієприкметниковий зворот _____
- 2) Дієприкметниковий зворот виступає в реченні _____
- 3) Дієприкметниковий зворот відділяється _____
- 4) Дієприкметниковий зворот відокремлюється комою, коли _____

Метод “Займи позицію” побудований на основі дискусії. Кожен із учнів має можливість висловити свою думку, обґрунтувати свою позицію або змінити свою думку і підтримати думку іншого. Спочатку вчитель називає тему і пропонує учням висловити свою думку щодо неї. Найбільш ґрунтовні думки записуються. Учні, які мають однакові погляди, об’єднуються у групу. Кожна із груп обґрунтовує свою думку. Учні можуть переходити в інші групи, якщо погляди представників із цих груп є переконливішими [50].

Метод “Два — чотири — всі разом”. Як стверджує Ю. Роговська, цей метод «дає можливість учням удосконалити навички роботи у групах, виробити вміння вести дискусію і переконувати. Школярі, одержавши інструкції від учителя, об’єднуються в невеликі групи, виконують отримане завдання. Всі члени групи прагнуть до успішного виконання поставлених завдань. Учні усвідомлюють, що успіх групи залежить від кожного із них. Переможцем є група, а не окремі її члени. Підготовчим етапом роботи у групі може бути робота в парі. [...] Спочатку 1 — 2 хвилини діти розглядають матеріал індивідуально. Потім починають працювати в парах. При цьому обов’язково мають дійти згоди щодо відповіді або висновку. Далі пари об’єднуються в четвірки і обговорюють заздалегідь зроблені висновки. Після цього переходять до колективного обговорення висновку» [50].

Так, наприклад, до теми «Сполучники й однозвучні слова» можна дати завдання учням у вигляді тестів спочатку для індивідуального опрацювання, а потім з розрахунку «два-чотири-разом». Перед тестовим завданням доцільно буде розділити учнів на підгрупи для пояснення написання окремо і разом сполучників та однозвучних слів у реченнях, їх характеристик і чим вони відрізняються. Далі кожна група озвучує свою позицію.

Тестові завдання [1, с. 205]:

1. Виділене слово є сполучником у всіх реченнях, окрім.

А. Сонце так світить яскраво, *що* аж каміння сміється.

Б. Сяє дощик на зеленім листі, *наче* сльози капають на лист.

В. Будуть досягати влітку плоди, *якщо* квітнуть сади.

Д. Чуєш, *як* шелестить, кипить, травнева злива?

2. Виділене слово є сполучником та його треба писати разом у реченні.

А. *Що/б* улітку не вродило, те взимку не завадить.

Б. *Що/б* не трапилося - будь людиною.

В. *Що/б* там не кричало, біжи й не оглядайся.

Г. *Що/б* не робив – роби добре.

Д. *Що/б* жить – ні в кого права не питаю!

3. Виділене сполучення треба писати окремо в реченні.

А. *Як/би* там не було, а комусь належало це перевірити.

Б. *Як/би* було десять рук, усім би робота знайшлася.

В. *Як/би* ви знали, паничі, як люди плачуть живучи.

Г. *Як/би* відали ви, які славні були ті суворі, закручені хлопці.

Д. *Як/би* не було зими, за кожух не дбали б ми.

4. Виділене слово є сполучником та його треба писати разом у реченні.

А. Треба дзвінкий голос мати, *що/б* гарно співати.

Б. Ми не розлучимося з тобою, *що/б* не сталося.

В. Повідомили *про/те*, що зустріч відбудеться завтра.

Г. Наша пісня – *то/ж* душа народу, його сила і можуть.

Д. Вибач, мені, брате, *за/те*, що спізнився з допомогою.

Метод „Займи позицію„

З метою закріплення пунктуаційних навичок можна використати метод «Займи позицію». На окремих картках знаходяться пунктуаційні правила, які учитель заздалегідь підготував та розклав у визначеному місці. Учням також на окремих картках подаються речення з пропущеними розділовими знаками. Кожен учень зі своїм реченням має підійти до відповідного правила та обґрунтувати свою позицію.

Наприклад, речення на карточці для учня:

1.Київ столиця України. 2.Сонце світить та не гріє. А він самотній уночі ще довго в вогнище дивився (А. Малишко). 3.Поезія це завжди неповторність (Л. Костенко). 4.Жити мені без праці значить не жити (Д. Павличко). 5.День вечір ніч ранок все біле все тьмяне (Леся Українка). 6.Під вікнами насадила Ганна бузку любистку півників та півонії (І. Нечуй- Левицький). 7.І небо і зорі і землю і море (Т. Шевченко). 8.Тече вода в синє море та не витікає (Т. Шевченко). 9.Все все згадала вона в ту хвилину! (О. Довженко) 10.Вже почалось мабуть майбутнє (Гр. Тютюнник). 11.Серед садочка на клумбах цвітуть різні-різні квіти і братки і гвоздики і флокси і резеда (Остап Вишня). 12.Жито пшениця й овес все разом поспіло й присохло (І. Нечуй-Левицький).

Метод “Грунування” може використовуватися на різних типах уроків. Залежно від мети застосування методу вчитель може запропонувати учням утворити асоціативне або інформативне груно. Асоціативні груна використовуються на етапі актуалізації та усвідомлення знань. Цей метод базується на пошуковій асоціації, що виникають в учнів. Робота над ними допомагає акумулювати думки й міркування школярів навколо понять, що розглядаються на уроках. Інформативне груно застосовується для перевірки знань учнів, домашнього завдання, виявлення компетентності учнів із теми і може оцінюватись як окремий вид діяльності на уроці. Застосування цього методу може проводитись двома способами — побудова однорівневого або багаторівневого груна. Однорівневе груно — це груно, у якому всі зв'язки в його побудові відбуваються на одному рівні. У багаторівневому груні кожне слово наступного рівня стає опорним для добору інформації [50].

Приклад застосування методу «Грунування».

Посередині дошки учитель пише ключове поняття «Просте речення», до якого учні мають написати асоціації. Сформулюємо асоціативне груно, як показано на рис. 2.1. Також можна навести приклади речень.

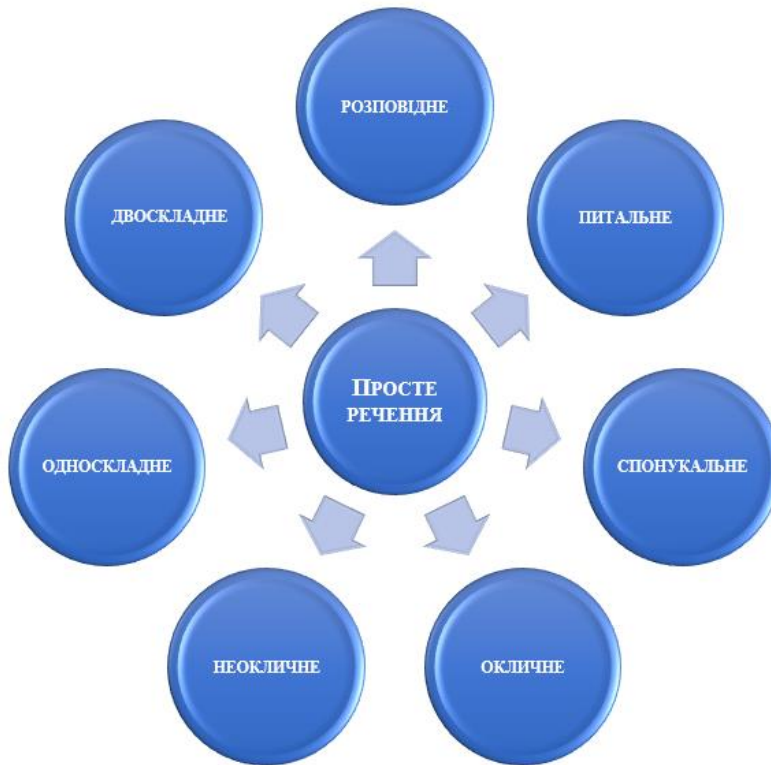

Рис. 2.1. Асоціативне гроно до поняття «просте речення»

Метод «Броунівський рух».

Це метод, який дає можливість учням на уроках української мови швидко вивчити значну кількість навчального матеріалу за невеликий проміжок часу, крім цього, школярі мають можливість навчати однокласників.

Учитель групує учнів, роздає картки з текстом. Група має обговорити зміст тексту, потім здобуту інформацію передати іншим групам. Рух закінчується, коли всі знатимуть теоретичний матеріал. Зображення руху учнів подано на рис. 2.2.

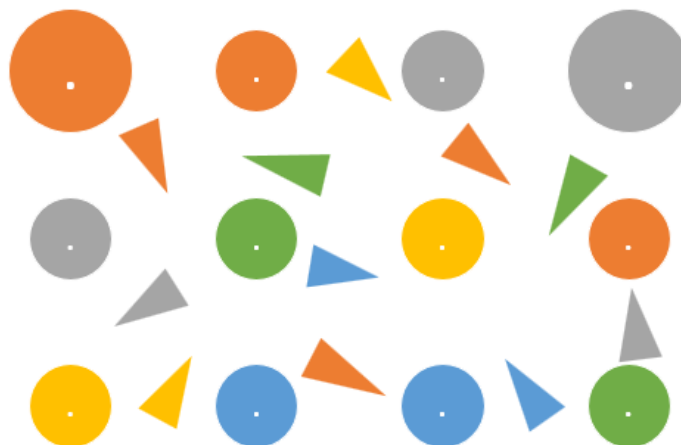

Рис. 2.2 Метод «Броунівський рух»

2.4 Використання комп'ютерних технологій при вивченні синтаксису й пунктуації

Входження інформаційно-комунікативних технологій в усі сфери діяльності людини і суспільства стає визначальним джерелом їх об'єктивного розвитку. Такий процес називається інформатизацією суспільства, а саме суспільство набуває ознак інформаційного. Підготувати людину до активної і плідної життєдіяльності в інформаційному суспільстві – одне з головних завдань сучасного етапу модернізації національної системи освіти. Розв'язання цього питання неможливе без формування інформаційної культури учнів, модернізації змісту і технології навчання, які б відповідали сучасним освітнім пріоритетам, диференціації навчально-виховного процесу для найбільш повного розвитку схильностей і здібностей особистості, задоволення її запитів і потреб, розкриття її творчого потенціалу [23, с. 4].

Учитель української мови третього тисячоліття – це дослідник: йому важливо добре орієнтуватися в широкій фаховій інформації, знати сучасні наукові концепції, вміти залучати до наукового пошуку учнівську молодь.

Учитель-словесник як творець духовного світу юних особистостей сьогодні постає перед учнями неповторною індивідуальністю, яка має фундаментальні знання з мовив поєднанні з традиціями національного виховання, вважає їх часткою свого світогляду і світосприйняття, має розвинене мислення, інтелект, мовленнєву пам'ять, мовне чуття [23, с. 6].

Інформаційні ресурси інформаційних технологій на уроках української мови:

- інформаційні технології;
- електронні підручники;
- аудіо-, відео-, анімації.

Створення презентацій, електронних тренажерів, перегляд наукових програм, можливість відповідати на тести в електронному вигляді, онлайн конференції - все це робить заняття творчими, цікавими для сучасного учня, а звідси- і результативними.

Так, наприклад при вивченні теми «Складнопідрядні речення з обставинними підрядними частинами причини, мети» варто використовувати такі вправи:

Вправа 1. «Емоційне налаштування» (відеоряд щасливих людей, але з особливими потребами, серед них Нік Вуйчич).

- З якими поняттями асоціюються у вас ці зображення?
- Чи знаєте ви Ніка Вуйчича?

Перегляд відеофрагменту про Ніка Вуйчича, скласти допис на сайт(1-2 речення), використовуючи складні речення, висловивши своє ставлення до нього.

- Складіть речення із такими сполучниками, як *якщо, тому що, для того щоб*
- Що необхідно для щастя? (любов, здоров'я тощо) [44, с. 6]..

Вправа 2. Робота в групах (прийом «Навчаючи вчусь»)

I група – опрацювати п. 18, підготувати пояснення теоретичного матеріалу для товаришів. Додаткову інформацію ви можете отримати за QR кодом [44, с. 6].

Заповнити таблицю.

Складнопідрядне речення з підрядним умови	
Підрядна частина вказує на	
Підрядна частина відповідає на питання	
Підрядна частина поєднується з головною за допомогою	
Підрядна частина може стояти (схеми):	
Приклади речень	

Вправа 3. Робота з текстом

Прочитайте. Який заголовок ви б дібрали? З'ясуйте тему. Доведіть, що це текст. У якому стилі написано, який тип мовлення. Визначте тип речень, з яких він складається. Зазначте порядковий номер речення у таблиці, розподіливши їх за поданими ознаками [44, с. 6].

Просте речення	СПР з підрядним умови	СПР з підрядним мети	СПР з підрядним причини	СПР з іншими підрядними

1. Нік Вуйчич став першою дитиною з особливими потребами у звичайній австралійській школі, бо він народився з рідкісним захворюванням — без рук і без ніг.
 2. Була лише одна стопа з двома пальцями. 3. Але хлопчик довго й наполегливо працював, щоб навчитися ходити, плавати, працювати на комп'ютері й писати в зошиті.
 4. Дев'ятнадцятирічним Нік вступив до університету, аби отримати вищу економічну освіту.
 5. Якось його запросили виступити перед студентами. 6. Для виступу відвели сім хвилин.
 7. Якби Нік говорив довше, його б все одно ніхто не зупиняв. 8. Слухачі піднімалися на сцену обійняти хлопця, бо хотіли подякувати за силу волі, мужність. 9. Вони не шкодували слів, щоб висловити своє захоплення. 10. Якщо хочеш змінити чиєсь життя, покажи шлях. 11. Нік Вуйчич виступав у п'ятдесяти семи країнах, де його слухали понад три мільйони людей.

12.Щоб переконати їх у незламності духу, він виступає близько 250 разів на рік. 13.Нік став професійним оратором, тому що хоче бути корисним людям [44, с. 6].

Вправа 4. Робота в парах

Прочитайте головні частини складнопідрядних речень. Доберіть до кожної з них підрядні частини. Укажіть вид речення, поясніть розділові знаки.

1. Параолімпійські ігри проводять щоб ...
2. Спортсмени докладають чималих зусиль для того щоб ...
3. Людина має бути сильною аби ...
4. Для того щоб ... потрібно довго й наполегливо працювати [44, с. 6].

Крім зазначених вище вправ, при вивченні синтаксису й пунктуації дуже ефективним є використання електронних тренажерів, електронних підручників, що дає можливість учням тренувати свої навички, здійснювати самоперевірку набутих знань, умінь.

Мультимедійні презентації, на відміну від електронних підручників, призначені переважно для розв'язання локальних педагогічних завдань. Так, наприклад, використання електронних презентацій дає змогу значно підвищити інформативність й ефективність уроку під час пояснення нового матеріалу, сприяє збільшенню динамізму й виразності матеріалу, що вивчається. Зрозуміло, що продуктивність навчання значно підвищується, оскільки водночас задіюються зоровий і слуховий канали сприйняття. Окрім того, наявність конспектів у вигляді тематичних електронних презентацій дає змогу організовувати самостійну роботу учнів з подібного виду ресурсами [60].

2.5 Мультимедійні технології при вивченні синтаксису.

Мультимедіа – це сучасна комп'ютерна інформаційна технологія, що дозволяє об'єднувати в одній комп'ютерній програмно-технічній системі текст, звук, відео зображення, графічне зображення та анімацію (мультиплікацію). Кожен із застосовуваних інформаційних компонентів має власні виражальні засоби та дидактичні можливості, що спрямовані на забезпечення оптимізації процесу навчання [47, с. 12].

Мультимедіа – це взаємодія візуальних і аудіоефектів під управлінням інтерактивного програмного забезпечення з використанням сучасних технічних і програмних засобів, вони об'єднують текст, звук, графіку, фото, відео в одному цифровому показі. Гіпермедіа – це комп'ютерні файли, зв'язані за допомогою гіпертекстових посилань для переміщення між мультимедійними об'єктами [41, с. 67].

Беззаперечним є той факт, що людина краще засвоює інформацію, коли активізовані всі органи чуття, а мультимедійні засоби навчання – це, не що інше як, пристрій, який саме впливає на всі органи сприймання.

На уроках української мови, при застосовуванні мультимедійних пристроїв, навчальний процес є таким: покращується сприймання, зростає мотивація, зацікавленість учнів, відбувається індивідуальний підхід до учнів, відбувається творчий розвиток учнів, зменшується час на види робіт, що викликали стомлюваність, зростає активізація учнів, самостійна діяльність.

- індивідуалізація процесу навчання, використання основних і допоміжних навчальних впливів, розширення меж самостійної діяльності школярів;
- урізноманітнення форм подання інформації;
- урізноманітнення типів навчальних завдань;
- створення навчального середовища, яке забезпечує "занурення" учня в уявний світ, у певні соціальні і виробничі ситуації;

Відбувається фактичне сприймання учнями демонстраційних матеріалів в 60 тисяч разів швидшим, ніж тексту, при читанні. При сприйманні слухової інформації :запам'ятовується 20% навчального матеріалу, при зоровому сприйманні- 30% навчального матеріалу. А за допомогою зорового та звукового сприймання. засвоюється 60% отриманої інформації.

Таким чином, використання мультимедіа сприяє кращому вивченню навчальної інформації на уроках.

Ось, наприклад така вправа до теми «Узагальнення й систематизація вивченого з синтаксису й пунктуації» [65].

Учень-гід знайомить «туристів» з програмою мандрівки.

-Увага на чарівний екран (мультимедійна дошка). Ось наш маршрут:

Зупинка перша – **Теоретична**

Зупинка друга – **Практична**

Зупинка третя – **Синоніми та Антоніми**

Зупинка четверта – **Розважальна**

Зупинка п'ята – **Поміркуй**

Зупинка шоста – **Розумників**

Зупинка сьома – **Творча**

Традиційно, вирушаючи у подорож, люди беруть із собою путівник, карту місцевості та рюкзак з їжею (пожитки) [33].

Путівником нам служитимуть наші схеми, карта місцевості буде представлена у вигляді слайдів, а пожитки – це наші знання.

Отож, ми вирушаємо! Зверніть увагу на придорожні гасла:

Пам'ятай правила!

Висловлюйся зв'язно!

Грамотично пиши!

Будь привітним!

Фронтальне опитування до теми «Узагальнення й систематизація вивченого з синтаксису й пунктуації»

1. Метод «Незакінчені речення» (усно; спроектовано на екран) [65].

Я починаю речення, а ви продовжуйте.

1. Синтаксис – це розділ мовознавчої науки, який... (вивчає будову словосполучень та речень).
2. Речення – це слово чи група слів ... (що передають повідомлення, запитання або пораду, прохання, наказ).
3. Двоскладним називається речення, у якому наявні ... (підмет і присудок).
4. За метою висловлювання речення розподіляють на ... (розповідні, питальні, спонукальні).
5. За кількістю граматичних основ розрізняють ... (прості і складні речення).
6. Якщо у реченні, крім головних, наявні і другорядні члени речення, то воно називається ... (поширеним).
7. Грамотичну основу речення становлять ... (підмет і присудок).
8. До другорядних членів відносять ... (додаток, означення і обставину) [38].

Творча лабораторія (речення виводяться на мультимедійний екран).

Тема: «Складносурядне речення, його будова, засоби зв'язку в ньому» .

Учням потрібно переписати прислів'я, вставити пропущені сполучники сурядності, пояснити, до якого розряду вони належать.

1. Життя не має ціни, ... воля дорожча за життя. 2. Один засіває поле, ... інший збирає плоди. 3. Собака бреше, ... кінь іде. 4. Слова ласкаві, ... думки лукаві. 5. Вовка в плуг, ... він глядить в луг. 6. Заснула щука, ... зуби не сплять. (Народна творчість)

Мить творчості

Тема: «Складносурядне речення, його будова, засоби зв'язку в ньому»

Із простих речень, які спроектовані на екран, учні мають утворити складносурядні за допомогою єднальних або протиставних сполучників та поставити розділові знаки.

1. Стюардеса махнула рукою....
2. Недалеко почувся людський гомін...
3. Діти ховалися на сусідньому подвір'ї...

4. На площі ніхто не з'явився...
5. У вікні загорілося світло...

2.6 Використання методу проєктів під час навчання синтаксису і пунктуації

В "Українському педагогічному словнику" використовується поняття «метод проєктів», який визначено як "організацію навчання, за якою учні набувають знань і навичок у процесі планування й виконання практичних завдань – проєктів» (Див. табл. 2.2.) [12, с. 205].

Таблиця 2.2

Технологія проєктного навчання [68].

№	Етапи роботи над проєктом	Зміст діяльності учнів	Зміст діяльності учителя
1.	Підготовчий етап теми та мети проєкту	Обговорення теми, добір інформації	Представлення теми, мотивація, допомога у постановці та розподілі завдань
2.	Планування: -визначення джерел, засобів збору, методів аналізу інформації; -вибір засобів представлення результатів; -вироблення критеріїв оцінки результату і процесу.	Формування завдання й вироблення плану дій	Коригування, пропозиція ідеї, висунення пропозицій
3.	Збір матеріалів (робота з літературою, спостереження, анкетування, експеримент)	Добір інформації	Спостереження, спрямування діяльності учнів
4.	Аналіз, узагальнення зібраних матеріалів, формування висновків	Аналіз інформації, відбір найістотнішого	Спостереження, коректування, порада
5.	Подання й оцінювання результатів (усний та письмовий звіт, оцінювання результатів та процесу дослідження)	Участь у колективному обговоренні результатів проєкту та процесу роботи над ним. Оцінювання зусиль, використаних можливостей, творчого підходу	Участь у колективному обговоренні, оцінюванні результатів проєкту та процесу роботи над ним
6.	Презентація проєкту, публічний захист проєкту	Представлення, захист проєкту	Допомога учням у презентації проєкту

Ось приклад авторського зразка запланованих етапів до проекту «Пунктуація простого речення». Цей проект допоможе учням зрозуміти, що у кожного знаку є своє місце і своя роль у реченні.

Таблиця 2.3

Проект «Пунктуація простого речення»

Етапи роботи	Результати роботи
Учасники проекту	Учні класу мають спільними зусиллями виконати проект (стінгазета на тему «Пунктуація простого речення»)
Основна ціль проекту	Кожен знак має своє місце і свою роль у реченні.
Інформаційн а підтримка	Тлумачний словник, підручники картки з завданнями, тексти, а також пошук самостійного ресурсу чи джерела інформації по темі.
Об'єкт дослідження	Просте речення, розділові знаки. Розділові знаки у реченнях з однорідними членами.
Блок 1. «Товариші» Що вже відомо про проблему?	<p>Ми знаємо, що в українській мові...(орієнтовані відповіді учнів,)</p> <p>1. Однорідні члени речення, з'єднані парними сполучниками Між однорідними членами речення, з'єднаними парними сполучниками як... так, не тільки... а й (але й), хоч... але (та), не стільки... скільки, не так... як та ін. кома ставиться лише перед другою частиною: Людина має бути не тільки здоровою, а й гарною (В. Сухомлинський) .</p> <p>2.Тире і крапка з комою між однорідними членами 1. Тире між однорідними членами речення ставиться, якщо: а) однорідні члени речення, не з'єднані сполучниками, різко протиставляються: Ми засіваємо життєве море і не на день минулий -на віки (Б. Олійник);б) наступний однорідний член (присудок) виражає швидко зміну дій, уточнення, наслідок, причину дії, пояснення: Зміщнів Київ, оновилася й Софія - одягла тільки нову одягу, яка відповідала смакам та уподобанням нового часу (В. Шевчук).2. Крапка з комою між однорідними членами ставиться тоді, коли однорідні члени поширені, особливо коли в їх складі є свої розділові знаки: Віє вітер з поля на долину, над водою гне з вербою червону калину; на калині одиноке гніздечко гойдає (Т. Шевченко).</p> <p>3.Розділові знаки при узагальнювальних словах Двокрапка ставиться: 1) після узагальнювального слова перед однорідними членами речення: Цвітуть сади, неначе густим молоком обліті всі фруктові дерева: вишні, сливи, черешні, груші (О. Копиленко); 2) перед однорідними членами, коли відсутнє узагальнювальне слово, але слово, до якого відносяться однорідні члени, має на собі логічний наголос: На титульній сторінці книжки вміщують: назву видавництва, місце і рік видання (З журн.); 3) після слів як-от, а саме, наприклад, які стоять після узагальнювального слова: Учителі-словесники використовують різні технічні засоби, а саме: кодоскоп, програвач, магнітофон, кінопроектор (З підруч.).</p> <p>4.Тире ставиться:1) перед узагальнювальним словом, що стоїть після однорідних членів речення: Луки, гори, пишні сади - все зелене й принашкля (О. Гончар);2) якщо однорідними членами, що стоять після узагальнювального слова, речення не закінчується, то після них ставиться тире, а перед ними двокрапка: Тут все: і повітря, і тиша, і дерева - сповнене такої сили, що й сам мимоволі стаєш сильнішим (З газ.).</p>

	<p><i>Примітка.</i> Іноді замість двокрапки після узагальнювального слова можна ставити тире. У таких випадках однорідні члени мають характер побіжного зауваження: / яке це щастя, що сьогодні ми можемо в будь-який час-уранці, опівдні, увечері - зайти до магазину і вибрати на свій смак високу білу паляницю чи духмяний "бородинський", апетитний "український" або приправлену родзинками пухку здобу.)</p>
<p>Блок 2. «Роль розділових знаків»</p> <p>Що дізналися про проблему?</p>	<p>Ми дізналися, що в українській мові...(орієнтовані відповіді учнів)</p> <p>1. Між однорідними членами, не з'єднаними сполучниками, ставиться кома: Мить спогадів, відрад, ясного супокою, як рідко ми в житті зливаємось з тобою (С. Фомін).</p> <p>2. Кома не ставиться, якщо: а) два дієслова в однаковій формі вказують на дію та її мету: Піди купи хліба; б) між двома однаковими словами стоїть заперечна частка не: Ти гукай не гукай, а літа не почують (Б. Олійник.)</p> <p>3. Кома ставиться завжди перед протиставними сполучниками: У світі є не тільки добро, а й зло (В. Сухомлинський); Тече вода в синє море, та не витікає (Т. Шевченко).</p> <p>Перед єднаними й розділовими сполучниками, вжитими один раз, кома не ставиться: Коли між батьком і між сином стоїть невидима стіна, на очі тоскно і полинно сльоза накочує сумна (В. Крищенко); Він мав років десять чи дванадцять,)</p> <p>4. Кома ставиться між однорідними членами речення, з'єднаними повторюваними сполучниками. В промінні місячнім, як морі, втонули ниви, і луки, і темні праліси, і гори; Безмежна тиша навкруги - ні голосу, ні шуму... На все нав'яли сніги якусь глибоку думу (З тв. О. Олеся).</p> <p>5. Якщо частина однорідних членів поєднана інтонаційно, а частина - за допомоги повторюваних сполучників, то кома ставиться між усіма однорідними членами: В підземній глибині, в морях, і під водою, і на</p> <p>6. Якщо однорідні члени речення з'єднані сполучниками попарно, то кома ставиться між кожною парою: Народність і патріотизм, гуманізм і правдолюбство, краса і велич поезій Шевченка глибоко увійшли в наше сьогоднішнє життя (З журн.)).</p> <p>7. 1.Кома не ставиться перед першим повторюваним сполучником, якщо з нього починається перелік: Моє щастя - Вітчизни простори, оповиті і сонцем, і хмелем, й зерном (М. Стельмах). 2. Якщо повторюваний сполучник і з'єднує різні однорідні члени, то к о м а перед ним не ставиться: Щовечора перед спочинком і вдосвіта мама запалювала біля божнички лампадку і молилася до святого покутя... (В. Скуратівський).</p> <p>8. Якщо однорідні члени речення з'єднані повторюваними сполучниками і становлять тісну смислову єдність, то к о м а між ними не ставиться: шяєн/ се, ні туди ні сюди, ні риба ні м'ясо, ні світ ні зоря, ні кінця ні краю, ні вдень ні вночі, ні пуху ні пера, ні живий ні мертвий: Попідтинню сіромаха і днює й ноче (Т. Шевченко) і т.д.</p>
<p>коли ставиться тире на місці пропущеного члена »</p>	<p>1.Тире ставиться в неповному реченні на місці пропущеного присудка: Сталь гартується в огні, а людина -у труді (Н. тв.); Щастя має ноги, а біда - роги (Н. тв.). 2. Якщо пропущено інший член речення, то тире може ставитись або не ставитись залежно від паузи: Вчення в щастіукрашає, а в нещасті -утішає (Н. тв.);3. Тире не ставиться в еліптичних реченнях, якщо немає спеціальної паузи: За поворотом станція. Обрій у хмаринах (В. Чумак).</p>
<p>Результат проекту. Презентація</p>	<p>Стінгазета « Пунктуація» (основа майбутньої газети висить на дошці і заповнюється учнями на протязі уроку)</p>

Ще один приклад, де потрібно розпочати роботу над проектом посібника «Складносурядне речення».

Клас поділено на групи, кожна із яких повинна укласти свій розділ підручника та зробити його репрезентацію. Завдання отримує група «Науковців-теоретиків»: підготувати зв'язне висловлювання на тему: «Поняття про складносурядне речення, його будову, засоби зв'язку в ньому». Приклади дібрати самостійно або із творів художньої літератури (центральним повинен бути образ жінки).

Картка № 1

Доведіть, що подані речення складні. Зверніть увагу на розділові знаки. З'ясуйте, які з речень сполучникові, які безсполучникові.

А тим часом виросла могила, а над нею орел чорний сторожем літає, і про неї добрим людям кобзарі співають. 2. І смеркає, і світає, день Божий минає, і знову люд потомлений, і все спочиває. 3. Утомився вороненький, іде, спотикається - коло серця козацького як гадина в'ється. 4. Як тополя, стала в полі при битій дорозі; як роса та до сходу сонця, покапали сльози. 5. Подивилась на дитину: умите сльозою, червоніє, як квіточка вранці під росою. 6. Як став місяць серед неба, ревнула гармата (Із тв. Т.Шевченка) [65].

Картка № 2

Випишіть із українських народних пісень шість складних речень, підкресліть граматичні основи. З'ясуйте, котрі з них сполучникові, котрі – безсполучникові [65].

Як зазначає О. М. Буйницька, «метод проектів припускає можливість вирішення деякої проблеми. У ньому передбачається, з одного боку, необхідність використання різноманітних методів, засобів навчання, а з іншого - інтегрування знань, умінь з різних галузей науки і мистецтва. Методом завбачено певну сукупність навчально-пізнавальних прийомів, що дозволяють вирішити ту чи іншу проблему шляхом самостійних дій студентів з обов'язковою презентацією чи представленням отриманих результатів, що сприяє використанню дослідницьких, пошукових, проблемних методів, творчих за своєю суттю» [5, с. 132-133]. Метод проектів можна використовувати як у звичайному класі у вигляді самостійної індивідуальної або групової роботи учнів на протязі різного за тривалістю часу, так і з використанням сучасних засобів інформаційних технологій, зокрема комп'ютерних телекомунікацій.

Джерелом мотивації роботи учнів при створенні проектів є можливість використання сучасних видів обробки інформації, актуалізація отриманих раніше знань, застосування комп'ютера як засобу рішення власних конкретних завдань (наприклад, комп'ютерне оформлення наукових робіт, створення презентацій або організація комп'ютерного експерименту для наочного супроводу доповіді і т. д.) [8].

Завдяки проектуванню на уроках української мови учні вчать [8]:

- усвідомлювати мету;
- планувати свою роботу, передбачати можливі результати;
- використовувати джерела інформації (матеріали преси, літературні твори, дослідження літературознавців, мовознавців);
- самостійно шукати і накопичувати матеріал;
- аналізувати та зіставляти різноманітні факти;
- доводити власні погляди; приймати власні рішення;
- підтверджувати чи спростовувати ідею; активізувати соціальні контакти (розподіляти доручення, працювати спільно);
- створювати матеріальні носії проектної діяльності (газета, сценарій, журнал).

Отже, навчальний проект – організаційна форма роботи, яка спрямована на засвоєння навчального матеріалу і складає частину стандартного предмета. Обов'язковим елементом таких уроків є форма представлення. Учням подобається готувати презентації, публікації. Готуючи такі проекти, діти інтегрують знання з різних предметів: літератури, історії, географії, музики, малювання, етики. Ефективно використовують уміння роботи з комп'ютером, реалізують свої дизайнерські здібності тощо. Наприклад, використання програми Microsoft Power Point дає змогу створювати яскраві презентації – слайди з різними текстами, малюнки з анімаційними ефектами. Так проектна діяльність може зацікавити навіть тих учнів, які не вважають уроки мови вкрай необхідними. Під час представлення проектів виявляються акторські схильності. А головне – об'єкт дослідження запам'ятовується якнайдовше [27] Кизименко О. М.

2.7 Практичне застосування ігрових технологій

На думку Т.К. Донченко, « гра є дидактичною тільки тоді, коли пізнавальний елемент у ній нерозривно пов'язаний з елементами зацікавленості. Висока ефективність дидактичної гри безсумнівна. І вчитель, і діти працюють з використанням ігрових матеріалів легше, веселіше, а головне - значно продуктивніше» [18, с. 36]. Це відбувається тому, що під час гри задіяні глибинні психологічні механізми, які забезпечують глибоке і міцне засвоєння навчального матеріалу.

Особливо актуальним є застосування на уроках української мови ігрових технологій. Адже саме вони, дидактичні ігри, ігрові заняття і прийоми, підвищують ефективність сприймання школярами навчального матеріалу, урізноманітнюють їхню навчальну діяльність, вносять у неї елемент цікавості. Ігри виховують самостійність, формують певні естетичні та світоглядні позиції, співробітництво,

комунікабельність. Використання ігрових завдань сприяє розвитку мислячої особистості. По-перше, такі завдання здебільшого є пошуковими. Вони ставлять учня перед необхідністю самостійно знаходити шляхи розв'язання, а отже, розпізнавати, аналізувати мовні факти, зіставляти їх і формулювати висновки. А це розвиває творчі здібності школяра, увагу, ініціативність. По-друге, робота з ігровими завданнями створює позитивну мотивацію навчання, пробуджує бажання знати. По-третє, самостійно відкриваючи для себе певні мовні явища, учень дістає задоволення, впевненість у своїх здібностях, що зумовлює самореалізацію особистості.

Дидактична гра – це практична групова вправа з вироблення оптимальних рішень, застосування методів і прийомів у штучно створених умовах, що відтворюють реальну обстановку. Під час гри в учня виникає мотив, суть якого полягає в тому, щоб успішно виконати взятую на себе роль. Отже, система дій у грі виступає як мета пізнання і стає безпосереднім змістом свідомості школяра [25].

Рольова гра - це своєрідний навчальний прийом, за якого учень повинен вільно говорити в рамках заданих обставин, виступаючи в ролі одного з учасників іншомовного спілкування [9, с.239].

Вікторина. Її називають грою переможців. У ній змагаються, аби швидше і повніше відповісти на поставлені запитання. Отже, вікторина – це конкурс, під час якого учні самостійно відповідають на запитання.

Для більшої ефективності уроку, та для того, щоб зацікавити учнів, часто учителі використовують кросворди, дотримуючись при цьому норм дидактичних ігор.

Методика гри “**Мозкова атака**” запозичена з телевікторини “Що? Де? Коли?”. Одержавши запитання чи завдання, учасники гри протягом однієї хвилини висловлюють різноманітні гіпотези, дискутують, віддаючи перевагу тій чи іншій ідеї, а по закінченню часу пропонують свою відповідь як єдине рішення

Перелічені види ігор мають своє призначення і конкретне застосування.

Так, мета дидактичних ігор – формування в учнів уміння поєднувати теоретичні знання з практичною діяльністю. Оволодіти необхідними знаннями, уміньми й навичками учень зможе лише тоді, коли він виявлятиме до них інтерес, і коли вчитель зумів зацікавити учнів. Ось приклади деяких ігор.

Гра «Так – ні!» до теми. Складносурядне речення, його будова, засоби зв'язку

Учитель ставить питання, учні відповідають швидко лише словами «так» або «ні». Виграє і отримує оцінку той, хто не помилився жодного разу.

Питання:

1. Речення, у якому частини синтаксично рівноправні, називається складним?

2. Складносурядним є речення: *Синіє угорі ласкаве небо, а в ньому знов курличуть журавлі?*

3. Сполучники служать для вираження граматичних відношень між словами у реченні і словосполученні?

4. Сурядні сполучники вживаються на позначення явищ, які протиставляються?

5. Сполучники *а, але, та, зате* – розділові?

6. У реченні: «Чи ти мій сон, чи ти моя муза?», – вживаються протиставні сполучники?

7. За значенням сполучники поділяються на такі групи: розділові, єднальні, протиставні?

8. У реченні: «Ще зими не видно і в бінокль, та вже вітер вищипнув листок із чуприни клена коло хати», – явища протиставляються? [66].

У процесі вивчення пунктуації доцільним є використання рольових, ситуативних, дидактичних ігор та ігор-вправ. Наприклад, учням 5-го класу можна запропонувати завдання такого типу: 1. У реченні зник розділовий знак: Квітень у нашому місті чарівна пора. Який розділовий знак повинен стояти? Чому? 2. У реченні Вихована дитина, нагорода для батьків Незнайко поставив кому. Який розділовий знак треба ставити в цьому реченні? Чому? 3. Загубилися між словами в реченні тире і кома: «Батьківщина – наша мати – воля, стяг.» Де повинно стояти тире, а де – кома? Чому? [4, с. 3].

Гра «Мозковий штурм» до теми. Складносурядне речення, його будова, засоби зв'язку [66].

За 1 хвилину учневі треба дати 6 правильних відповідей на питання вчителя (можна брати допомог4у класу).

Наприклад:

– Що таке речення?

– Які бувають речення за будовою?

– Яке речення називається складним?

– Назвати основні види складних речень.

– Які частини-речення можуть з'єднуватись у складному?

– Яке речення називається складносурядним?

Гра «Третій зайвий». Відомості з синтаксису і пунктуації. Словосполучення. Головне й залежне слово у словосполученні

У кожному з рядків сполучень слів знайдіть «зайве»:

-Дзвенить пісня, рідне слово, приносити користь.

- Звеличувати людину, солов'їний спів, без щастя.

- Звичаї народу, сонячний та теплий, бажати добра [66].

Гра в парах. До теми «Відомості з синтаксису і пунктуації. Словосполучення. Головне й залежне слово у словосполученні»

Один учень називає слово, яке означає дію, а інший повинен назвати якомога більше слів, що відповідають на питання як виконується дія?

Наприклад. Співати – голосно, тихо, задушевно, чудово, натхненно...[66].

Лінгвістична казка (інсценізація) до теми «Речення, його граматична основа. Головні члени речення. Підмет і присудок» [13, с. 34-35]

Посварились якось Підмет із Присудком,

- Ти одягаєш часто мою маску, - сказав Підмет, - а мені це не подобається.

Присудок образився:

- Звідки ти взяв? Коли це буває?

- Коли і ти іменник, і я іменник.

Спробуй розібратися, хто є хто. А я не хочу бути тобою.

- Нащо мені твоя маска іменника? Я й сам іменник.

Довго б сварилися Підмет із Присудком, та раптом з'явився розділовий знак на ім'я Тире.

- Я помирю вас, - сказав він, - стану між вами, і ніхто вже вас не сплутає.

З того часу і стоїть пан Тире між підметом-іменником і присудком-іменником, якщо між ними немає зв'язки. А між підметом-іменником і присудком-прикметником на хоче стояти, бо вони й так не сваряться.

Завдання до казки:

Аби «помирити» Підмет із Присудком, поставити там, де потрібно, тире на місці пропущеної зв'язки. Підкреслити головні члени речення.

Красне слово золотий ключ.

Книжка маленьке віконце.

Наука срібло, практика золото.

Стислість сестра таланту.

Розум скарб людини.

Весела думка половина здоров'я.

Коментар учителя. Іноді між підметом і присудком може ставитися тире, якщо вони виражені формами називного відмінка іменника. В усному мовленні між підметом і присудком, вираженим іменником, робиться середня пауза, підмет виділяється інтонаційно, а друга частина речення вимовляється більш швидким темпом.

Гра «Моє запитання – твоя відповідь».

Прослухайте речення. Усно схарактеризуйте їх структуру: двоскладні – односкладні, повні – неповні. Правила гри: відповідати швидко і чітко. Матеріал для гри: 1. Ти щира жінка (Леся Українка). 2. Свободу кожному народу (П.Тичина). 3. Вило, стугоніло, телесувалося в горах (П.Загребельний). 4. Як парость виноградної лози, плекайте мову (М.Рильський). 5. Квітку метелик цілує, обрії – сонце, вітер – берізку німую (В.Сосюра). 6. Й не віриться, що знов побачу я село, давно покинуте, таке до болю миле (В.Сосюра). 7. Жити мені без праці – зовсім не жити (Д.Павличко). 8. Погомоніти з високим начальством було для Хоми втіхою (О.Гончар). 9. Грамоти вчиться – завжди пригодиться (Н. тв.). 10. А діти ну тікати (А.Малишко). 11. Не вдержався за гриву – за хвіст не вдержишся (Н. тв.). 12. Я йому слово, а він мені десять (Н. тв.). 13. Навкруги – острови, і затоки, й озера. Узлісся зелені, вологі, густі (Л.Дмитерко). . ». [13 , с.64].

Гра «Перевтілення» (авторська)

При вивченні головних та другорядних членів речення можна провести гру, яка називається «Перевтілення». На великих аркушах паперу зображено схематично підмет, присудок, означення, обставина. Учні «члени речення» - виходять на клас, а вчитель складає речення «Перевтілені» стають у такому порядку, як у реченні знаходяться члени речення, або учні самостійно стають у такому порядку ,а вчитель аналізує правильність їх дій.

Наприклад: *У темному лісі ростуть дерева.*

Цією грою можна перевірити як учні засвоїли другорядні члени речення.

Гра «Хто швидше?» до теми « Речення з одним головним членом»

Пригадайте прислів'я та приказки, в яких є односкладні речення.

Наприклад. Здобудеш освіту, побачиш більше світу. Не міряй всіх на свій аршин. Чужим добром не збагатієш. Не спитавши броду, не лізь у воду [65].

Лінгвістична гра до теми «Види речень за метою висловлювання: розповідні, питальні, спонукальні. Окличні речення. Розділові знаки в кінці речення»

Назвати розділові знаки за їхніми характеристиками.

1) Фіксує кінець речення, а також передає питальну інтонацію. (*Знак питання*)

2) Свідчить про закінчення думки в розповідних реченнях. (*Крапка*)

3) Ставиться в кінці речення і передає окличну інтонацію. (*Знак оклику*)

4) Ставиться в кінці речення і передає незакінчену думку, багатозначність сказаного.

(*Три крапки*) [49].

Використання ігрових технологій має велике значення для поглиблення знань учнів.

- На формування й розвиток пізнавальних інтересів учнів великий вплив мають ті ігри, що містять у собі ситуації утруднення та різного характеру пізнавальні завдання.

- Як засіб підвищення якості знань ігрові технології допомагають виховувати волюві зусилля учнів, сприяють творчому розв'язанню ними навчальних завдань теоретичного та практичного напрямів.

- Інтерес до дидактичних ігор, що змушують напружити думку, проявляється не завжди і не усіх учнів відразу, тому пропонувати такі ігри треба поступово, не вдаючись до примусу. Природо гри така, що за відсутності абсолютно добровільної участі вона перестає бути грою. Нею можна зацікавити, а примусити грати неможливо.

- Розвиваючі ігри потребують особливої підготовки. Занадто важкі завдання можуть зробити учня байдужим до їх виконання. Тут треба дотримуватися принципу “від простого до складного”.

Отже, використання ігрових елементів та новітніх технологій на уроках української мови у сучасний час, виявляє інтерес до вивчення предмета і покращує засвоєння учнів матеріалу.

ВИСНОВКИ

Сучасний світ, як і сучасна дитина вимагає нових стандартів і підходів до навчання української мови, в тому числі синтаксису і пунктуації. Оскільки за численними дослідженнями діти, на жаль, мають не високі показники рівня знань, умінь і навичок саме з цього розділу науки про мову. Традиційні методи навчання не дають потрібного результату, тому запровадження сучасних технологій навчання синтаксису і пунктуації стають першочерговою потребою для якісної, раціональної та ефективної подачі знань.

Новий учень повинен досліджувати, шукати відповіді на запитання, активно взаємодіяти з іншими учасниками навчального процесу, приймати рішення. Він повинен бачити зв'язок з іншою інформацією, а також послідовність між нею. Сучасний учень – це учень, який не боїться помилитися і прагне через метод «спроб і помилок» виправити.

Сучасні технології навчання, такі як мультимедійні, особистісно орієнтовані, комп'ютерні, інтерактивні, мають властивість збуджувати, активізувати, зацікавлювати, заохочувати, захоплювати, вони розвивають творче і креативне мислення.

Такий засіб навчання як комп'ютер – це величезна можливість для застосування інноваційних технологій. Комп'ютерні розробки навчальних програм мають неймовірні переваги над методами навчання традиційного стилю. Вони тренують мовну діяльність у різних видах, комбінаціях, що допомагає проаналізувати та закріпити мовні поняття, конструкції тощо. В учнів формуються навички лінгвістичних здібностей, автоматизується мовна діяльність, реалізується індивідуалізація підходу, а самостійна робота – це рушійна сила для усвідомлення мовних явищ.

У роботі ми розглянули теоретичні та практичні аспекти використання сучасних технологій навчання на уроках української мови, опрацювали джерела науково-методичної літератури, продемонстрували їх ефективну дію саме під час вивчення синтаксису і пунктуації на уроках української мови.

Так, мультимедійні, комп'ютерні навчальні програми з української мови насичені різними методичними прийомами, які ознайомлюють, тренують і контролюють.

Проектні технології навчання дають можливість учням активізувати свої пізнавальні можливості, розвивають кмітливість, креативність, спонукають до творчого пошуку.

Особистісно орієнтовані технології навчання передбачають диференційований підхід до кожного учня, враховуючи його індивідуальність, потенційні можливості, здібності, що стимулюють до самореалізації та самоствердження.

Технології проблемного навчання спонукають учнів до розв'язання проблемної ситуації, пошуку рішень, розвивають критичне мислення.

Ігрові технології навчання вчать учнів взаємодіяти між собою, домовлятися, виконувати певні ролі для виконання поставленого завдання.

Отже, використання інноваційних технологій на уроках української мови має такі переваги:

1. Створення позитивних та комфортних умов для навчання;
2. Індивідуальний, диференційований, груповий підходи до навчання;
3. Покращують мовну компетентність учнів;
4. Вчать аналізувати, осмислювати інформацію, реалізувати її у мовних діях;
5. Розвивають креативність, творчість учнів;
6. Допомагають самостверджуватися, підвищують самооцінку, самовпевненість;
7. Активізують зорові, слухові канали, що дають можливість максимально сприймати інформацію;
8. Вчать виробленню практичних мовних навичок;
9. Активізується вербальна та невербальна мовна діяльність учнів.

Всі вищеописані сучасні технології навчання мають на меті першочергово розвивати особистість учня, його логічне мислення, креативність, практичне вироблення вмінь, а учень, який вміє мислити, аналізувати зможе краще засвоїти знання з синтаксису і пунктуації української мови.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Авраменко О. Українська мова та література: Довідник. Завдання в тестовій формі: І ч./ О. Авраменко, М. Блажко. — Київ: Грамота, 2019. — 496 с.
2. Бабовалова Д. Методи проблемного навчання як фактор розвитку пізнавальної активності молодших школярів [Електронний ресурс] / Д. Бабовалова// Система неперервної освіти вчителів початкової школи [вебсайт]. — Режим доступу: <https://sno.udpu.edu.ua/index.php/naukovo-metodychna-robota/94-vseukrainska-studentska-internet-konferentsiia-dlia-mahistrantiv-problemy-i-perspektyvy-rozvytku-osvity-khkhi-stolittia-11-12-lystopada-2019/346-metodi-problemnogo-navchannya-yak-faktor-rozvytku-piznavalnoji-aktivnosti-molodshikh-shkolyariv>
3. Бондар В. І. Дидактика. / В.І.Бондар // Дидактика. - К.: Либідь, 2005
4. Бородіна Н. С. Використання інноваційних технологій під час вивчення пунктуації в основній школі [Електронний ресурс] / Н. С. Бородіна, К. І. Курійчук // Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. Педагогічні науки. - 2015. - № 4. - С. 29-32. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmdup_2015_4_8
5. Буйницька О.П. Інформаційні технології та технічні засоби навчання. Навч. посіб./О. П. Буйницька// К.: Центр учбової літератури, 2012.— 240 с.
6. Використання ігор на уроках української мови [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://schooldays.at.ua/index/vikoristannja_igor_na_urokakh_ukrajinskoji_movi/0-15
7. Використання методів особистісно орієнтовного навчання на уроках української мови та літератури. [Електронний ресурс] — Режим доступу: <https://martazummerova.livejournal.com/3906.html>
8. Використання проектних технологій на уроках української мови та літератури [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://oblosvita.com/navigaciya/novyny/7717-vikoristannya-proektnih-tehnology-na-urokah-ukrayinskoyi-movi-ta-literaturi.html>
9. Волошина О. Методика опрацювання складного речення на системаичному етапі вивчення (9 клас) [Електронний ресурс]/О. Волошина// Магістерський науковий вісник. — 2015. — № 22. — С. 12-14. — Режим доступу: <http://dspace.tnpu.edu.ua/handle/123456789/12751>
10. Голуб Н. Б. Навчання синтаксису учнів 8—9 класів: аналітичний аспект /Н. Б. Голуб //Українська мова і література в школі. — 2015. — № 5—6. — С. 2—6

11. Голуб Н. Б. *Навчання синтаксису на уроках української мови у 8-9 класах* : метод. посібник / Н. Б. Голуб, Л. В. Галаєвська// – К. : ТОВ «КОНВІ ПРІНТ», 2018. – 128с.
12. Гончаренко С. У. *Український педагогічний словник* / С. У. Гончаренко. – К. : Либідь, 1997. – 376 с.
13. Горецька О.П., Оліяр М.П. *Сучасна українська літературна мова. Синтаксис: словосполучення і просте речення. Навчально-методичний посібник для студентів напряму підготовки 6.010102 «Початкова освіта»* [Електронний ресурс]/ О.П.Горецька, М.П.Оліяр. – Івано-Франківськ: Сімик, 2014. – 140 с. — Режим доступу: <http://194.44.152.155/elib/local/2167.pdf>
14. Горошкіна О. М. *Особливості використання інтерактивних методів навчання української мови в старших класах.* [Електронний ресурс]/О. М. Горошкіна. — Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/Portal/soc_gum/znpbdpu/Ped/2009_4/Goroshkina.pdf.
15. Гриньова М. *Особистісно орієнтована технологія навчання та виховання // Інтернет-методрада як інструмент відкритого ефективного співробітництва з проблем методики викладання у ВНЗ I-II рівнів акредитації, травень, 2015* [Електронний ресурс] / М. Гриньова // 2014. –С. 11-15. – Режим доступу: <http://acup.poltava.ua/wp-content/uploads/2015/03/GrinovaM.pdf>
16. Гришина Т. В. *Освітня технологія як об'єкт методичної роботи/ Т. В. Гришина// Харків : Основа, 2003. — 96 с.*
17. Дика Н. М. *Вивчення синтаксису в загальноосвітніх навчальних закладах як лінгводидактична проблема* [Електронний ресурс]/ Н. М. Дика. — Режим доступу: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/2573/1/N_DYKA_PDBvU_GI.pdf
18. Донченко Т. К. *Уроки мови мають стати уроками словесності/ Т. К. Донченко// Дивослово, — 2005. — №4. — С36-38*
19. Дридзе, Т.М. *Текстовая деятельность в структуре социальной коммуникации : монография* / Т.М. Дридзе// Москва : Наука, 1984. – 270 с.
20. Дьоміна І. О. *Проектне навчання: коротко про головне* [Електронний ресурс] / І. О. Дьоміна // Інтернет-портал Нової української школи.— 2018. — Режим доступу: <https://nus.org.ua/view/proektne-navchannya-korotko-pro-golovne/>
21. *Еволюція поняття "педагогічна технологія"* [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.startpedahohika.com/sotems-729-4.html>

22. Захарова Л. В. Методологічні основи організації особистісно орієнтованого навчання школярів [Електронний ресурс] / Л. В. Захарова // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. - 2014. - Вип. 36. - С. 468-472. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pfto_2014_36_69
23. Зенітко А.П. Теоретична граматики сучасної української мови. Морфологія. Синтаксис. / А.П. Зенітко// Донецьк: БАО, 2011. — 992 с.
24. Кадемія М. Ю. Використання мультимедійної інтерактивної дошки у навчальному процесі [Електронний ресурс] / М. Ю. Кадемія // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми. - 2011. - Вип. 27. - С. 298-303. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Sitimn_2011_27_62.
25. Квасніцька Ю. В. Дидактичні ігри на уроках. Теорія[Електронний ресурс]/Ю. В. Квасніцька. — Режим доступу: <https://vseosvita.ua/library/didacticni-igri-na-urokah-teoria-34438.html>
26. Кейс-технології у навчанні [Електронний ресурс] — Режим доступу: <https://www.creativeschool.com.ua/blog/kejs-tehnologiyi-u-navchanni/>
27. Кизименко О. М. Впровадження методу проєктів на уроках української літератури /О. М. Кизименко// Обрії педагогічних знань: теорія, новації, практика: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Миколаїв, Україна, 09 червня 2020 року). Миколаїв : Центр прогресивної освіти «Генезум», 2020. – 265 с.
28. Кларин М. В. Инновации в мировой педагогике: Обучение на основе исследования, игр, дискуссии (анализа зарубежного опыта). – Рига: Пед. центр "Эксперимент", 1995. – 176 с.
29. Кларин М. В. Педагогическая технология / М. В. Кларин// М., 1989. – 199 с.
30. Колодницька О. Проектні технології у контексті загальнопедагогічної підготовки викладачів / О. Колодницька// Проблеми підготовки сучасного вчителя. — 2011. — №4 (Ч.2.). — С. 66 – 71
31. Конспекти уроків з української мови: компетентісно орієнтований підхід (на допомогу вчителю-словеснику) [Електронний ресурс] / Упор.: А. Рудак, Н. Рушак, - Івано-Франківськ: ІМЦ Департаменту освіти та науки Івано-Франківської міської ради, 2018.- с. 163. — Режим доступу: <https://osvita.if.ua/data/pages/261/faa60ee8bc580edd86eb1e98a469b308.pdf>

32. Кравець Н. М. Ігрові технології навчання як одна з інноваційних форм навчально-виховного процесу ВНЗ [Електронний ресурс] / Н. М. Кравець, О. В. Гречановська // Матеріали науковотехнічної конференції Інституту соціально-гуманітарних наук. – Режим доступу : <https://conferences.vntu.edu.ua/index.php/all-hum/all-hum-2017/paper/view/2013>
33. Кравчук Т. М. Відомості з синтаксису і пунктуації. Словосполучення. Головне й залежне слово у словосполученнях. Режим доступу: <https://vseosvita.ua/library/cikl-urokiv-vidomosti-z-sintaksisu-i-punktuacii-slovospolucenna-golovne-j-zalezne-slovo-u-slovospolucenni-123999.html>
34. Кукушин В. Ігрові технології на уроках / В. Кукушин // Відкритий урок. – 2006. - №6. – С. 3-9
35. Кучеренко І. Особистісно зорієнтоване навчання – домінуюча модель реалізації концепції «Нова українська школа» /І. Кучеренко// Дивослово. — 2018. —№ 10. — С. 2–4
36. Максименко С. Д. Теорія поетапного формування розумових дій П. Я. Гальперіна [Електронний ресурс] / С. Д. Максименко //Проблеми сучасної психології. — 2018. — Випуск 39. — С. 7-18. — Режим доступу: <http://journals.uran.ua/index.php/2227-6246/article/view/156647>
37. Малафійк І. В. Дидактика: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл./ І.В.Малафійк//К.: Кондор, 2009. – 395 с.
38. Месевря О.І. Посібник для вчителя: використання інформаційно-комунікаційних технологій у викладанні української мови і літератури/ О.І.Месевря, С.І. Січкарь// Черкаси: ЧОІПОПП, 2012 –60 с.
39. Мірошник С.І. Теоретичні основи навчальної проектної діяльності учнів [Електронний ресурс] / С.І.Мірошник // Народна освіта. – 2014. – Випуск №2 (23). – Режим доступу :https://www.narodnaosvita.kiev.ua/?page_id=2383.
40. Мойсеюк Н. Є. Педагогіка: навчальний посібник. 4-є видання, доповнене/ Н.Є.Мойсеюк. – К., 2003. – 615 с.
41. Мультимедіа власноруч: текст, графіка, аудіо, анімація, відео / Трудове навчання. Сер. Шкільний світ. - 2010. - № 6. - С. 1-119.
42. Носко М. О. Педагогічні технології: поняття, структура та зміст. [Електронний ресурс] / М. О. Носко, С. В. Гаркуша, Г. О. Цигура // Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка. Серія: Педагогічні

- науки. — Чернігів : НУЧК, — 2020.— Вип. 8 (164). — С. 3-11. — Режим доступу: erpub.chnpu.edu.ua:8080/jspui/handle/123456789/7149
- 43.** Обєда В. О. Використання технології проблемного навчання у процесі вивчення синтаксису української мови студентами II-го курсу університетського коледжу [Електронний ресурс] / В. О. Обєда // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 16 : Творча особистість учителя: проблеми теорії і практики. — 2013. — Вип. 20. — С. 163-167. — Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nchnpu_016_2013_20_42.
- 44.** Панченко Т. М. Конспект уроку "Складнопідрядні речення з обставинними підрядними частинами причини, мети, умови" [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://naurok.com.ua/konspekt-uroku-skladnopidryadni-rechennya-z-obstavinnimi-pidryadnimi-chastinami-prichini-meti-umovi-17127.html>
- 45.** Пентилюк М. І. Методика навчання української мови в середніх освітніх закладах: підручник / М. І. Пентилюк, С. О. Карман, О. М. Горошкіна та ін.// — К.: Ленвіт, 2005. — 400 с.
- 46.** Перспективні педагогічні технології в шкільній освіті: Навчальний посібник / За заг. ред. С.П. Бондар. — Рівне, Редакційно-видавничий центр "Тетіс" Міжнародного університету "РЕГІ", 2003. — 200 с.
- 47.** Пометун О. І. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: наук.-метод. Посібник / О. І. Пометун, Л. В. Пироженко// — К. : А.С.К., 2004. — 192 с.
- 48.** Пометун О. Інтерактивні технології навчання: теорія і практика/ О. Пометун, Л. Пироженко // — К., 2002. — 136 с..
- 49.** Пунктуаційна помилка та її умовне позначення (практично) — Режим доступу: https://subject.com.ua/lesson/mova/5klas_6/33.htm
- 50.** Роговська Ю. Інтерактивні методи навчання на уроках засвоєння синтаксису [Електронний ресурс].— Режим доступу: <http://www.naub.org.ua/?p=1024>
- 51.** Салата О. Від подиву – до мислення (Ігрова технологія моделювання як метод інтеграції знань учнів) / О. Салата // Історія в школах України — 2004. — № 8. — С. 31–33.
- 52.** Самарин Ю. А. Очерки психологии ума: Особенности умственной деятельности школьника [Текст] / Ю. А. Самарин ; АПН РСФСР. — М. : Изд-во АПН РСФСР, 1962. — 504 с

53. Селевко Г. К. Современные образовательные технологии: [учеб. пособ.] / Г. К. Селевко. – М.: Народное образование, 1998. – 256 с.
54. Семенов, О. М. Українська культуромовна особистість учителя (шляхи її формування в системі професійної підготовки) [Текст] : монографія / за ред. Л. І. Мацько. – Київ, 2007. – 303 с.
55. Сидоренко В. Лінгводидактичні засади навчання синтаксису й пунктуації української мови учнів 8-9 класів в умовах оновленої освітньої парадигми / В. Сидоренко // Українська мова і література в школі: наук.-методичний журнал. – Київ, 2015. – № 1. – С. 7-19
56. Сидоренко В. Формування синтаксичної й пунктуаційної компетентностей учнів 8-9 класів засобами технології кооперативного навчання / В. Сидоренко // Українська мова і література в школі : наук.-метод. журн. - 2015. - № 2. - С. 7-15
57. Сизоненко Г. Система особистісно зорієнтованого навчання [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://ru.osvita.ua/school/method/technol/1171/>
58. Складносурядне речення, його будова, засоби зв'язку в ньому. — Режим доступу: <https://vseosvita.ua/library/skladnosuradne-recenna-jogo-budova-zosobi-zvazku-v-nomu-120381.html>
59. Словник української мови : в 11 томах [Електронний ресурс]. – 1979. —Том 10. — С. 106. — Режим доступу: <http://sum.in.ua/s/tekhnologhija>
60. Соколовська Т.П. Мультимедійні презентації — гідна альтернатива електронному підручнику [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://ipvid.org.ua/upload/iblock/2d3/2d3207cd5bced641db908581ed44c7e5.pdf>
61. Технології проектування в практиці роботи загальноосвітнього навчального закладу: теоретико-практичний аспект: Посібник. – К.: Інститут обдарованої дитини НАПН України, 2014. – 336 с.
62. Трунденко І. П. Особливості використання дидактичної гри на уроках української мови та літератури [Електронний ресурс] /І. п. Трунденко. — Режим доступу: <https://www.schoollife.org.ua/13-2015/>
63. Українська філологія. Евристичні екзерсиси: посібник-практикум [Електронний ресурс]/ За ред. В. Півторака, Г. Слободян, Івано-Франківськ: Інститут післядипломної освіти педагогічних працівників. –2017, Режим доступу: <https://www.docdroid.net/06ckZLu/mp-zbirka-vidnovlena-pdf#page=31>

64. Хом'як А. Педагогічна технологія як інтегративна модель навчально-виховного процесу [Електронний ресурс] / А. Хом'як // Молодь і ринок. - 2014. - № 9. - С. 44-50. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mir_2014_9_12
65. Цикл уроків "Відомості з синтаксису і пунктуації. Словосполучення. Головне й залежне слово у словосполученні" [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://vseosvita.ua/library/cikl-urokiv-vidomosti-z-sintaksisu-i-punktuacii-slovospolucenna-golovne-j-zalezne-slovo-u-slovospolucenni-123999.html>
66. Цикл уроків української мови у 9-му класі з теми: «Складносурядне речення» [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://strashkoa.blogspot.com/2014/03/9_19.html
67. Шевчук К. В. Культуротворчий фактор гри в ігровій концепції Й. Хейзинга [Електронний ресурс] / К. В. Шевчук // Молодий вчений. — 2017. — № 11. — С. 510-513. — Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2017_11_124
68. Шкляренко С. В. Використання проектної технології під час викладання української мови та літератури [Електронний ресурс] / С. В. Шкляренко. — Режим доступу: <https://znavk67.zp.ua/vikoristannya-proektno%D1%97-texnologi%D1%97-pid-chas-vikladannya-ukra%D1%97nsko%D1%97-movi-ta-literaturi>
69. Шмаков С. А. Игры учащихся – феномен культуры: монография / С. А. Шмаков // - М. : Новая школа, 1994. - 239 с.
70. Яловенко С. Мультимедійні засоби навчання на уроках української мови та літератури [Електронний ресурс] / С. Яловенко. – Режим доступу: http://yalovenko.ucoz.com/publ/multimedijni_zasobi_navchannja_na_urokakh_ukrajins_koji_movi_ta_literaturi/1-1-0-5

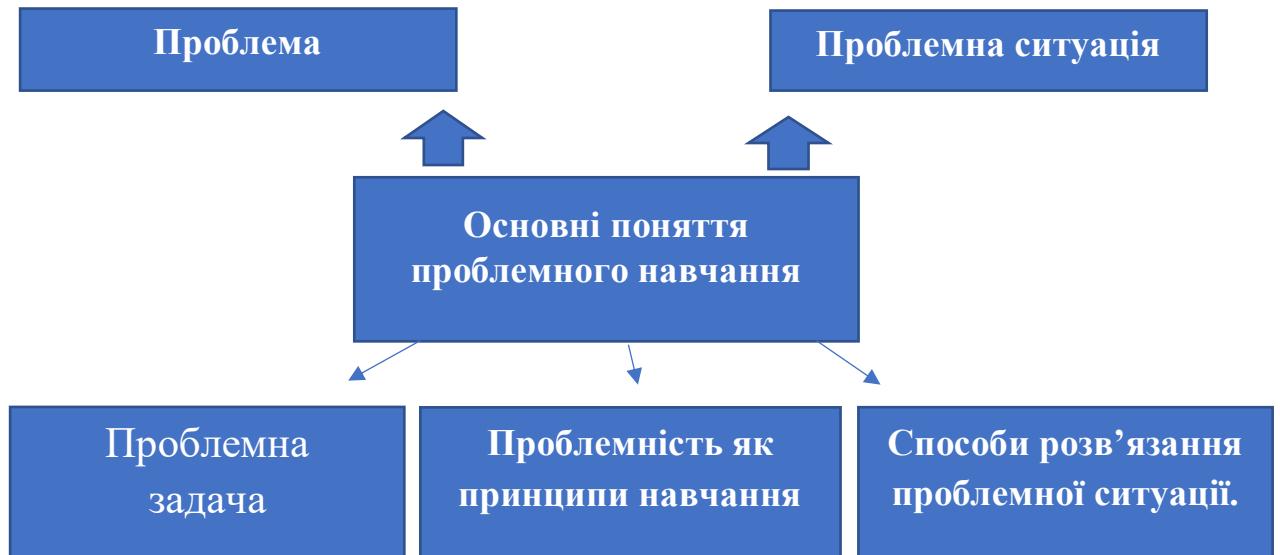

Схема А.1. Основні поняття проблемного навчання

Схема Б.1. Основні прийоми створення проблемної ситуації

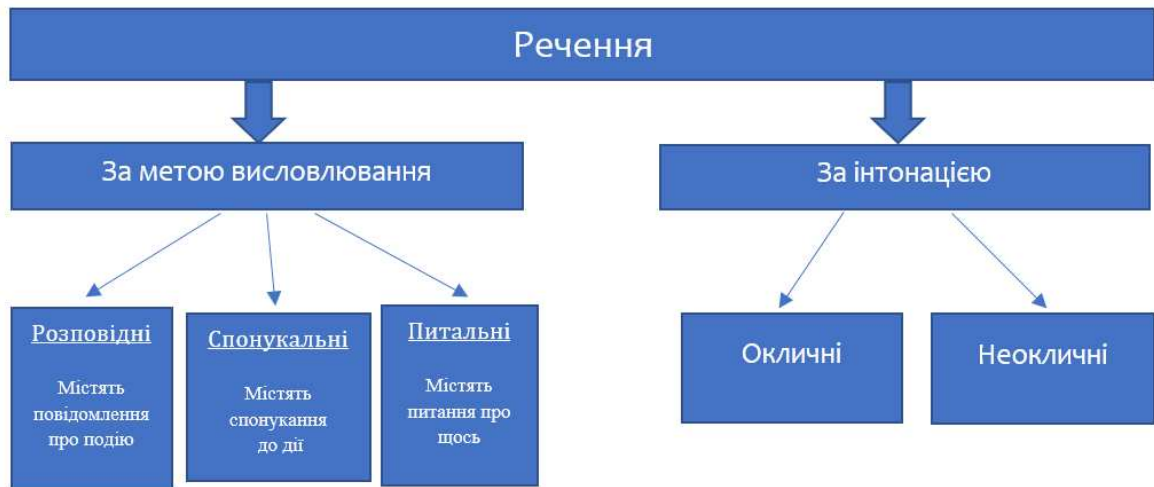

Схема В.1. Види речень за метою висловлювання та інтонацією

Таблиця Г. 1.

Особистісно орієнтований підхід до навчання [15].

Основні показники	Особистісно орієнтований підхід
1. Настанова щодо учня	Учень – суб’єкт педагогічної взаємодії; інтерес до пізнання й розуміння унікальних особливостей, схильностей і інтересів дитини; готовність допомагати самореалізації її можливостей. Учитель бачить в учнях особистості, шанує їхні думки, почуття, право на свободу вибору, визначає їхню неповторність, незамінність, рівність, право на співтворчість
2. Мета	Розвиток дитини як активної, самостійної особистості, її інтересів, здібностей, моральних почуттів, уміння жити у світі, що змінюється. Особистісна захопленість учителя і учня, їх індивідуальна своєрідність. Створення умов для самовираження особистості, спрямованості на формування у школярів гуманного мислення.
3. Контакт при взаємодії вчителя з учнем	Двобічний, емоційний зв’язок, що створює загальне поле взаємодії спілкування. Взаємодія базується на довірі, відвертості, відсутності страху. Конфлікти, що виникають, долаються творчо, розв’язуються на культурному рівні.
4. Засоби	Діалог, проблемне навчання, моделювання ситуацій успіху, заохочення, авансування, схвалення, “я” – повідомлення.
5. Процес	Гнучкий, що враховує дійсність і орієнтується на зону найближчого розвитку.
6. Результат	Сприятливий психологічний клімат, самостійність, творчість, позитивні внутрішні мотиви навчання, прагнення до саморозвитку.

План-конспект уроку з української мови для 8 класу

Підготувала: Катишева Л. В.

Тема: Однорідні члени речення зі сполучниковим, безсполучниковим та змішаним зв'язком.

Мета:

- повторити відоме учням про однорідні члени речення;
- познайомити з поширеними й непоширеними однорідними членами речення;
- закріпити навички постановки розділових знаків у реченнях з однорідними членами;
- розвинути і вдосконалити вміння будувати речення з однорідними членами;
- розвинути навички самостійної роботи, творчість учнів;
- виховувати почуття поваги до цінностей, традицій пращурів українського народу та відповідального ставлення до власного здоров'я, здоров'я оточуючих.

Тип уроку: урок вивчення нового матеріалу.

Обладнання: підручник, таблиця, слайдова презентація.

ПЕРЕБІГ УРОКУ

I. Організаційна частина.

З'ясування емоційної готовності учнів до уроку "Опиши свій настрій".

Наприклад, «Я зараз веселий, бадьорий, життєрадісний...»

II. Повідомлення теми. Мотивація навчальної діяльності.

- Сьогодні ми вивчатимемо нову тему «Речення з однорідними членами», де ми познайомимося із способами зв'язку між однорідними членами речення.»

Слайд 1

- Прошу звернути Вашу увагу на вислів, який знаходиться на слайді.

Відомий вчений І.П. Павлов говорив: "Здоров'я – це безцінний дар природи, який дається, на жаль, не назавжди, його потрібно берегти. Але здоров'я людини багато в чому залежить від неї самої, від способу її життя, умов праці, харчування, її звичок".

- Тож на сьогоднішньому уроці ми також приділятимемо увагу темі збереження та зміцнення власного здоров'я.

III. Актуалізація опорних знань.

Тема уроку для Вас не нова. Давайте згадаємо, що ви вже знаєте про однорідні члени речення та виконайте завдання: визначте терміни, тлумачення яких прочитаєте на слайді та дайте відповіді на запитання:

«Мозковий штурм»

Слайд 2.

- це два або більше слів, пов'язаних граматично і за змістом (?),
- це слово або група слів, що виражають окрему думку і мають граматичну основу (?),
- це підмет і присудок (?),
- це речення, де є і підмет і присудок (?),
- це речення, де є граматична основа, виражена одним головним членом речення (?),
- це речення, що складається лише з граматичної основи (?),
- це речення, яке поширене другорядними членами речення (?),
- Що називається однорідними членами речення?
- З якою інтонацією читаються однорідні члени речення?
- Які розділові знаки можуть стояти при однорідних членах речення?

«Лінгвістична загадка»

Завдання: прочитайте і запишіть у зошити прислів'я. Підкресліть однорідні члени речення.

Їж — не переїдайся, пий — не перепивайся, говори — не переговорюйся, то будеш здоров.

- Поясніть як ви розумієте дане прислів'я?

IV. Сприйняття та засвоєння нових знань.

«Мовознавче дослідження». Робота з підручником.

Впр. 210 підручника. **Завдання:** З'ясувати смислові відношення між однорідними членами речення.

- **Єднальні** (*і(й), та(в значенні і), ані, і-і, ні-ні, ані-ані.*)
- **Протиставні** (*а, але, та, однак, зате, проте, тільки.*)
- **Розділові** (*або, чи, або-або, чи-чи, то-то, чи то - чи то.*)

Коментар учителя.

Слайд 3.

Між однорідними членами речення може бути зв'язок:

- **безсполучниковий:** *Здоров'я - наш неоціненний, найдорожчий скарб.;*
- **змішаний:** *Якщо Софійка та Дмитрик здорові, їх ніщо не тривожить.;*

-- **сполучниковий:** *Ми повинні шанувати і відповідально ставитися до нашого здоров'я.*

Коментар учителя.

Робота за таблицею .

Слайд 4.

<u>ВИД ЗВ'ЯЗКУ</u>				
<u>БЕЗСПОЛУЧНИКОВИЙ</u>	<u>СПОЛУЧНИКОВИЙ</u>			<u>ЗМІШАНИЙ</u>
<u>О, О, О, О, О.</u>	<u>ОДИНИЧНІ</u>	<u>ПАРНІ</u>	<u>ПОВТОРЮВАНІ</u>	<u>О, О, О і О</u>
	<u>ЄДНАЛЬНІ</u> <u>РОЗДІЛОВІ</u>	<u>ПРОТИСТАВНІ</u>	<u>і О, і О</u> <u>ні О, ні О</u>	<u>як О,</u> <u>так і О</u> <u>хоч О, але О</u>
	<u>О і О</u> <u>О та О</u> <u>О чи О</u> <u>О і О, О і О</u>	<u>О, а О</u> <u>О, та О</u>		

Пояснення вчителя.

Слайд 5.

Завдання: прочитати записані на слайді речення. Вказати в них однорідні члени речення. Визначити слово, до якого вони відносяться, поставити до них питання. З'ясувати, якими членами речення – головними чи другорядними – вони є. У яких реченнях однорідні члени поєднуються тільки за допомогою інтонації? У яких – за допомогою інтонації переліку та сполучників?

1. *Чіткий режим дня, повноцінне, збалансоване харчування, фізична активність, загартування організму, дотримання правил поведінки в небезпечних ситуаціях- це запорука здоров'я.*

2. *Досить часто наше здоров'я залежить від стану довкілля, навколишнього середовища.*

3. *Здоров'я забезпечує нам повноцінне життя й активне довголіття.*

4. *Свідченням того, що українці здавна піклувалися про здоров'я своїх нащадків, є народні ігри й забави.*

5. *Вони переважно були рухливими і розвивали силу, спритність, кмітливість і хоробрість.*

Робота в групах

Завдання: скласти по два речення про здоровий спосіб життя із однорідними членами речення. Вказати на спосіб зв'язку між однорідними членами речення.

Гра «Редактор»

Завдання: переписати речення, розставляючи пропущені розділові знаки, підкреслити однорідні члени, вказати зв'язок у реченні, над сполучниками вказати їх вид.

Багата на лікарські рослини наша земля. Ще первісні люди з метою лікування тяжких недугів використовували дикорослі трави коріння плоди. У Вавилоні в стародавній бібліотеці світу знайдено медичні записи, де слово «медичина» означає зелень тобто лікарські рослини. До них тоді відносили яблука груші моркву часник цибулю буряк і невиявлені рослини які називалися сонячна рослина лисяче вино трава життя зміїне вухо.

У Китаї 5 тисяч років тому була написана книга про лікарські рослини. Уже чотири тисячі років тому там знали сімсот шістдесят лікарських рослин.

У стародавньому світі були відомі лікарі-філософи Гіппократ і римський лікар Гелен. Сам Гіппократ описав лікувальні властивості 236 рослин що застосовувалися в античній медицині.

VI. Рефлексія. Оцінювання і самооцінювання.

- Чи досягли поставлених цілей?
- Що корисного з уроку візьмете в життя?

Оцініть свою роботу на уроці:

- Я працював...

VII. Домашнє завдання.

- Виписати 6 речень з однорідними членами речення із творів української літератури, пояснити розділові знаки.